

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA SLAVISTIKY
SEKCE POLONISTIKY

PRÁVNÍ JAZYK A PŘEKLAD PRÁVNÍCH NOREM
(Bakalářská práce)

Vypracoval: Leoš Navrátil
Vedoucí diplomové práce: doc. PhDr. Ivana Dobrotová, Ph.D.

Olomouc 2012

Poděkování a prohlášení:

Děkuji doc. PhDr. Ivaně Dobrotové, Ph.D., za vedení diplomové práce a velmi vstřícný přístup.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně s pomocí literatury uvedené v seznamu (viz Použitá literatura). Bakalářská práce má 94 488 znaků.

Ve Varšavě 17.08.2012

.....
Leoš Navrátil

Obsah:

0 Úvod	4
1 Překlad a jeho místo mezi texty	7
1.1 O překladu obecně	7
1.2 Odborný překlad	8
1.3 Typy překladu.....	10
1.4 Proces překladu.....	12
1.5 Cíle překladu.....	14
2 Právní jazyk a text	16
2.1 Jazyky práva	19
2.2 Povaha „právního jazyka“	20
2.3 Prvky komunikační situace – hledisko sociolingvistické	23
2.4 Zařazení právního stylu	25
2.5 Slovní zásoba právního jazyka	26
2.6 Syntaktické a morfologické prostředky právního textu.....	32
2.7 Struktura právního textu	35
3 Překlad právního textu	37
3.1 Prvky ovlivňující podobu překladu právního textu	38
3.2 Role příjemce v překladu právního textu	42
3.4 Ekvivalenční překlad	43
3.5 Způsoby tvoření terminologického ekvivalentu	46
4 Analýza vybrané části překladu obchodního zákoníku	48
4.1 Charakteristika glosáře	48
4.2 Překlad vybrané terminologie.....	50
4.2.1 Neologismy výpůjčkové	50
4.2.2 Neologismy a slovní spojení kalková.....	51
4.3 Beletrizace textu	54
4.4 Překlad textové struktury.....	55
5 Závěr	56
6 Použitá literatura	58
Příloha	62

0 Úvod

Právní ani právnický jazyk není v centru zájmu lingvistů, právníků ani teoretiků z oblasti translologie. Příčin je několik: pro právníka je důležitější obsah a interpretace právních norem než jejich jazyková podoba; lingvisté se často zaměřují na spontánní jazykové projevy mluveného nebo psaného jazyka, poněvadž tyto projevy tvoří empirický materiál k popisu jazyka na úrovni gramatiky a zároveň slouží k ověření různých teoretických konstruktů; pro překladatele bylo až do nedávné doby zajímavější zkoumat překlady krásné literatury, protože v beletrii jazyková informace často dominuje, a tak zde překladatel (většinou filolog) nachází ideální příležitost k seberealizaci svých rozvinutých jazykových kompetencí a zkušeností s četbou literatury tohoto typu.

Odbornému překladu se dostalo z řad profesionálních překladatelů i odborníků na jazyk pozornosti mnohem později než překladu uměleckému. Není tedy divu, že literatura na toto téma nedosahuje zdaleka takového rozsahu jako v případě překladu uměleckého textu. Mluvíme-li o jazyce práva, pak můžeme říci, že této vysoce specializované disciplíně se v minulosti věnovalo velice málo pozornosti. Výzkumné projekty zaměřené na právní jazyk se týkaly spíše kvantitativní a lingvistické analýzy než překládání tohoto typu textu. Situace se poněkud zlepšila v době po vstupu ČR a Polska do Evropské unie, protože jednotlivé země byly (a jsou stále) nuceny implementovat směrnice EU do svých právních norem. Jednotlivé pojmy a terminologie většinou pochází z právních systémů starších zemí, což ostatní státy nutí, aby se s těmito pojmy seznamovaly a integrovaly je do právního diskursu. Zahrnout pojem do právního diskursu však lze pouze tehdy, najde-li se nebo se vytvoří terminologický ekvivalent v rámci cílového systému. Tento ekvivalent pak dostává formu jazykového znaku, který by měl do cílového právního jazyka „zapadnout“. Nacházet vhodné ekvivalenty je potom důležitým úkolem odborných překladatelů jazyka práva, kteří tak plní roli nejen odborníků na sám překlad, ale také odborníků na právní tradici a kulturu.

Teorie překladu práva se těší nejvíce pozornosti v zemích se dvěma nebo více úředními jazyky (Belgie, Kanada atd.), které z pochopitelných důvodů usilují o to, aby byly právní normy, aspoň pokud jde o jazyk, všem

srozumitelné. V kontextu české a polské odborné literatury o jazyce práva pozorujeme pomalu se rodící zájem o výzkum právních textů. Průkopníkem polské právní lingvistiky byl Jerzy Wróbel (1948), který poprvé rozdělil texty práva na dvě skupiny: právní a právnické. Většina nejen polských odborníků toto rozdělení respektuje. U nás byla nejdůležitější příručka napsána Janem Kořenským (1999), který se systematicky věnuje právnímu jazyku od 90. let. Teoriemi překladu se zabývají zejména Danuta Kierzkowska (2008) a Michal Tomášek (2003). Oba se zabývají srovnáváním právních jazyků svých zemí zejména s těmi jazyky, v nichž je psáno evropské právo (jde hlavně o francouzštinu a angličtinu). Právními překlady mezi polštinou a češtinou se v současné době systematicky nezabývá nikdo.

To bylo nakonec důvodem, proč jsme se pokusili přiblížit toto téma v naší práci. Neklademe si samozřejmě za cíl představit systematickou a zevrubnou teorii překladu právních textů. Záměrem této práce je přiblížit případnému zájemci o právní překlad dosavadní stav výzkumu právního jazyka a (zejména zahraniční) moderní teorie překladu.

V první kapitole jsme se pokusili shrnout poznatky obecné teorie překladu se zaměřením na překlad odborného textu, které by z našeho pohledu měli tvořit základ odborných znalostí každého odborného překladatele.

Druhá kapitola je věnována charakteristice právní polštiny. Tam, kde to bylo vhodné, jsme komparovali právní polštinu s češtinou. Bezvadná znalost cílového právního jazyka je pro každého překladatele samozřejmostí. Pro právního překladatele by pak mělo být samozřejmostí znát i tradici právního jazyka, neboť se jedná o vysoce konvenční a specificky vyhraněnou jazykovou formu, která je dána specifickou jazykovou situací, v níž vzniká.

Třetí kapitola se věnuje teorii překladu odborného textu se zaměřením na právní jazyk. Vzhledem k faktu, že originál a překlad vznikají v jiných komunikačních situacích, je v této kapitole věnována pozornost její analýze, která podmiňuje volbu překladatelské strategie. Na obecné úrovni se zde zabýváme zejména možnostmi překladu terminologie, poněvadž nacházení vhodných ekvivalentů je průběžným kamenem kvality překladatelů i překladů právních textů.

Následující kapitola je zaměřena na kritické porovnání originálu a překladu části textu obchodního zákoníku z češtiny do polštiny. Zaměřujeme se zejména na rozbor a hodnocení použité terminologie a pokoušíme se o vlastní řešení ekvivalenčního překladu určitých pojmů na základě srovnání překladu s paralelními texty polských právních norem.

Výstupem práce je kromě analýzy terminologie také obsáhlý glosář, který čítá více než tři sta položek. Glosář byl zpracován na základě porovnání originální verze s polským překladem a je ukázkou toho, jak by mohl vypadat česko-polský terminologický slovník. V glosáři jsou označeny nové výrazy i již existující ekvivalenty, jež se autor rozhodl využít pro svůj překlad. Pokud jsme objevili v polské právní tradici jiný ekvivalent, uvedli jsme jej v závorce za charakteristikou statutu ekvivalentu (podrobnější informace jsou zahrnuty v kapitole „Charakteristika glosáře“). Terminologie shromážděná v glosáři má být příspěvkem k diskusi o překladu právních pojmů z obchodní sféry, jelikož obchodní vztahy mezi ČR a Polskem jsou čím dál intenzivnější a překlad právnických textů, které z právního pojmosloví čerpají, bude i nadále nabírat na důležitosti.

1 Překlad a jeho místo mezi texty

1.1 O překladech obecně

Můžeme téměř s jistotou tvrdit, že překlady vznikaly od chvíle, kdy povstala literatura. Tím samozřejmě nemyslíme literaturu ve vlastním slova smyslu, tzn. psanou, ale také orální tradici, jež mezi lidmi existovala od pradávna a od pradávna byla také různými společenstvími přejímána. V procesu přejímání šlo tehdy, stejně jako dnes, o předání informace. Stejně jako dnes přejímaná látka doznávala určitých změn: ta na první pohled patrná byla právě změna jazyka, v němž se informace sdělovala. Velice často docházelo také ke změně na úrovni sémantické.

To, že překlad je nejstarší literární disciplínou hned po samotném tvoření textů, vidíme mimo jiné na zarážející podobnosti fabulí jedněch z nejstarších orálních útvarů: magických pohádkách. Zásadou vynikajícího ruského strukturalisty V.J. Proppa bylo objeveno, že bez ohledu na místo, ve kterém byly tyto útvary zapsány (zejména v 19. st.), je většina z nich vybudována podle určité opakující se šablony.¹ Při srovnávání jednotlivých látek se dále zjistilo, že tatáž látka se může vyskytnout v několika místech od sebe velmi vzdálených, takže např. klasická pohádka o krásce a zvířeti má svou čínskou obdobu o krásce a ošklivém Tatarovi, jen Tatar nežije v zámku, ale v čínské zdi a objeví se v momentě, kdy chce otec přivést dceři místo růží ze zahrady zámku kamínek z oné zdi.²

Z výše uvedeného vidíme, že určitá část sdělení podléhá změně, určitá část zůstává stejná. V dnešní terminologii bychom o neměnné části mluvili jako o tzv. invariantu. Změnu reálií bychom nazvali domestikací látky.

Překlady orální tradice jsou velice pestré, což vyplývá především z toho, že překladatel neznaje písmo neměl možnost si svou verzi příběhu nikde ověřit. Podvědomě vnímal určitou strukturu a posloupnost prvků, detaily ale vynechával nebo přidával. Překlad byl tedy na stejné úrovni jako originál.

¹ Srov. Propp, V. J.: *Morfologie pohádky a jiné studie*, H&H, Jinočany 1999.

² Srov. Horálek, Karel: *Pohádkoslovné studie*, SPN, Praha 1964.

Se vznikem písma se stala otázka přesnosti překladu naléhavější. Vzdělaný čtenář mohl přesnost překladatele kontrolovat a kritizovat jej. Kritice podléhaly i takové intelektuální autority, jako byl Cicero nebo sv. Jeroným. Po veřejné kritice cítili mnozí překladatelé potřebu se veřejně obhájit, a tak se umění překladu začalo dostávat čím dál více do centra pozornosti, čímž se postupně začalo emancipovat mezi literárními disciplínami. K úplné emancipaci však až do dnešních časů nedošlo. Překladatel už není všemi teoretiky pokládán za pouhého řemeslníka, ale naše zkušenost z univerzitního prostředí nám ukazuje, že prestiž tvůrce textu se pořád přiznává většinou jen autorovi původního díla, protože četba originálu se pořád cení více než četba překladu. Často se také setkáváme s názorem o nepřeložitelnosti určitého textu do cílového jazyka.

1.2 Odborný překlad

Odborný překlad vznikl teprve se vznikem žánrů odborné literatury. Nejde o jeden určitý moment, žánry odborné literatury se začaly rozvíjet zároveň s tím, jak věda nabírala na prestiži a začala se vymaňovat z područí jiných disciplín. Neznamená to samozřejmě, že do té doby vznikala výlučně literatura krásná, estetická stránka sdělení však byla natolik závažná i pro sdělení „neliterární“, že se dá stěží odlišit jazyk literárního díla a jazyk traktátu. Příkladem takového textu budiž Hájkova Kronika česká, která je dodnes ceněna pro svůj umělecký jazyk, i když se zjistilo, že jako historický pramen není spolehlivá. Do okamžiku, kdy se prokázala její nespolehlivost však sloužila k vědeckým účelům jako kterákoliv dnešní učebnice dějepisu.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že o odborném překladu mluvíme tehdy, kdy estetická stránka jazyka je umenšena v porovnání se stránkou významovou. Vzhledem k faktu, že estetická stránka jazyka je integrální součástí uměleckého sdělení (zprostředkovává estetickou informaci), problémy odborného překladu se budou lišit od překladu uměleckého. Na první pohled by se mohlo zdát, že zde bude situace jednodušší, poněvadž se nemusíme potýkat s problémem jazykově-estetickým. Newmark, významný teoretik neliterárního překladu, charakterizuje jazyk odborného překladu následovně: „[...] it is usually

free from emotive language, connotations, sound-effects and original metaphors [...]“.³ Také významný polský jazykovědec Zenon Klemensiewicz se vyjádřil v tom smyslu, že vhodnosti překladu „łatwiej [...] osiągnąć w zakresie języka naukowego [...]“.⁴

Toto konstatování často vede k názoru, že překládání krásné literatury je náročnější, protože z hlediska syntaktického „větná stavba [odborného textu] je zdánlivě jednodušší a průhlednější. Zdá se tedy, že postačí jen základní znalost jazyka originálu i jazyka překladu. [...] Jednoduchost jazyka je [ale] jen zdánlivá, odborný text je daleko méně dostupný a srozumitelný než text krásné literatury. Překlad odborného textu vyžaduje stejně dokonalou znalost obou jazyků jako překlad beletrie.“⁵

Naskýtá se otázka, co je to vlastně odborný text. Je zřejmé, že ne vše, co je napsáno, musí být nutně textem. Stejně jako několik grafických znaků pro hlásky napsaných za sebou nemusí být nutně slovem, ani vyšší jazykové jednotky uspořádané tak, že budou vypadat jako text, nemusí být ještě textem, natož odborným. Abychom psaný útvar mohli nazvat textem, musí se vyznačovat určitými vlastnostmi. Stejně tak odborný text není chápán jako každý neumělecký jazykový projev. Jedním z kritérií, podle kterých může být text zařazen do odborného diskursu, je dnes experty na překlad neuměleckých textů považováno téma textu: „[...] it is also clear that LSP⁶ has come to assume at least in general terms, the meaning terms, the meaning of subject-based texts. Special purposes means chemistry, or law, or medicine, or even politics, and of course their myriad subgenres (international law, biochemistry, cardiology, European Union bureaucracy, etc.). [...] it also tends not to encroach on areas that could be considered LSP in the widest sense such as basketball, or stamp collecting, or writing astrology columns.“⁷ Autor váhá se zařazením politických textů do množiny odborných textů pravděpodobně proto, že si je vědom úrovně

³ Newmark, P.: *A textbook on translation*, Prentice Hall, London 1988, s. 151.

⁴ Klemensiewicz, Z.: *Przekład jako zagadnienie językoznawstwa*. In: *O sztuce tłumaczenia*. Zakład im. Ossolińskich, Wrocław 1955, 93 s.

⁵ Grygová, B.: *Překlad odborného textu*. In: Knittlová, D.: *Překlad a překládání*. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2010, s. 203.

⁶ LSP – „language for special purposes“ (odborný jazyk), v tomto kontextu je míněn soubor textů, na které se překlad LSP dá aplikovat

⁷ Taylor, Ch.: In: *Which Translation for Which Text?* Gotti, M, Šarčević, S.: *Insights into specialized translation*. Vol. 46, Peter Lang AG, Bern 2006, s. 27-28.

textů s politickou tematikou a především toho, že texty politické mohou být psány sice profesionálními politiky, ti však často nejsou odborníky, a tak mívají obecně s používáním (nejen) odborného jazyka problém.

1.3 Typy překladu

Dosud jsme mluvili o překladu v závislosti na zařazení výchozího textu do uměleckého nebo odborného diskursu podle kritéria tematického. Jakobson se však dívá na překlad komplexně i z hlediska sémiotického, tzn. nejen jako na proces překladu ze zdrojového jazyka do jazyka cílového (takový překlad nazýváme překladem mezijazykovým). Kromě přirozených jazyků existují i jiné systémy, ze kterých běžně a často neuvědoměle překládáme. Tento typ překladu nazýváme intersémiotický a jedná se o převod jednotek, které náležejí do určitého znakového systému, do systému jiného. Jako příklad může sloužit čtení času z ručičkových hodinek. Tento proces není jednosměrný, jak by se z uvedeného příkladu mohlo zdát, ale protože např. autorita, která rozhodla o umístění trojúhelníkové dopravní značky na určité místo, zakódovala do jednoho symbolu příkaz „Dej přednost v jízdě!“ Jsme nuceni my „čtenáři“ takových symbolů naučit se jazyk, do něhož autorita z přirozeného jazyka onen význam přeložila. Třetím typem překladu je překlad vnitrojazykový, který jinými slovy přibližuje odlišný text v rámci jediného jazyka nebo blíže vysvětluje část textu určité celistvé textové jednotky. Takový překlad se může odehrávat na úrovni lexikální, kdy nahrazujeme pojem jiným pojmem nebo i syntaktické v podobě parafráze atd.⁸

Je jasné, že všechny výše zmíněné překladové typy se mohou uplatnit v procesu překládání literatury umělecké i neumělecké. Překlad intersémiotický a vnitrojazykový bude ale spíše typický pro oblast odborného překladu, i když jsou známa díla, která spadají jednoznačně do beletrie, a přesto by bez vnitrojazykového překladu byla velice těžko čitelná (např. *Quo vadis* H. Sienkiewicze, kde je nutno vysvětlit historické reálie), popřípadě je text

⁸ Srov. Grygová, B.: *Typy překladu*. In: Knittlová, D.: *Překlad a překládání*. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2010, s. 15.

stylizován tak, aby čtenáři subjektivně poznámkový aparát chyběl a musel sáhnout po slovníku (např. *Až budeme velcí* Hnáta Daňka).

Uvedené dělení překladu samozřejmě není jediné. Vztah a důležitost formy i významu je východiskem pro další způsob, jak dělit překlady. Jedná se o to, která část sdělení má pro překladatele (a samozřejmě recipienta) větší relevanci. Interlineárním překladem se míní překlad, při kterém se odhlíží od gramatického systému výchozího jazyka. Rozšířený je zejména v textech z oblasti lingvistiky (konkrétně generativní gramatiky). Slouží didaktickým účelům a lingvistické komparatistice. Doslovný čili otrocký překlad většinou působí „šroubovaně“, protože i když bere v potaz gramatiku cílového jazyka, neuvažuje o kontextu, o omezené možnosti výskytu určitého slova (*Oběd jsem měl už v 11:00. – Obiad miałem już o 11:00* místo „jadlem“). Není adekvátní originálu, poněvadž nepředává všechny informace (mezi informace můžeme počítat i informaci gramatickou – správnost/nesprávnost). Klemensiewicz si pomohl při popisu takového postupu anekdotou „o Chinczyku, który żeby dobrze namałować rybę, policzył przedewszystkim, ile ma też łusek.“⁹ Volný překlad se výchozím textem spíše inspiruje. Důsledkem takového přístupu je ochuzení textu, ztráta jeho kvality především stylistické a nazírá se na něj jako na chybný. Ideálním typem překladu je tzv. komunikativní překlad, který bere originální text jako komplexní útvar se všemi jeho aspekty stylistickými, tak pragmatickými, mezi něž spadá problematika lexikalizovaných metafor (*żyć na kocią łapę – žít na hromádce*), idiomů (*Upiec dwie pieczenie przy jednym ogniu. – Zabít dvě mouchy jednou ranou.*), pozdravů (*Dobré ráno! – Dzień dobry!*), nápisy (*roboty drogowe – práce na silnici*).¹⁰

V zahraničních translatologických příručkách (především z anglojazyčných oblastí) se užívá přívlastků *komunikativní* překlad v protikladu k překladu *formálnímu*. Ve zkratce je možné charakterizovat první pojem jako zdařilý překlad, zatímco druhý jako závislý, kladoucí příliš velkou váhu na formu originálu. Toto pojetí ale není přijímáno všemi bez výhrad, protože „[...] all translation is, in a sense, communicative. Similarly, a translator who aims at

⁹ Klemensiewicz, Z.: *Przekład jako zagadnienie językoznawstwa*. In: *O sztuce tłumaczenia*. Zakład im. Ossolińskich, Wrocław 1955, 89 s.

¹⁰ Grygová, B.: *Typy překladu*. In: Knittlová, D.: *Překlad a překládání*. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2010, s. 16-17.

formal equivalence usually has good reasons for doing so and the formally equivalent version may well, in fact, achieve equivalence of reader response.“ Autorovi jde tedy o to, že některé formy sdělení jsou natolik vázané s jejich významem, že forma je nezbytná, aby příjemce správně pochopil informaci, proto překlad zaměřený na formu nemusí být nutně horší. Forma je totiž také součástí kontextu.

Problematika doslovného a věrného překladu se také v polské filologické literatuře těší pozornosti už od 50. let, kdy vyšla obsáhlá monografie *O sztuce tłumaczenia* s teoretickými studii i praktickými ukázkami konkrétních překladatelských problémů. Přestože je věnována z větší části problematice překladu uměleckého, setkáváme se i s několika texty zaměřených na čistě lingvistickou problematiku překladu a na překlad neliterárních textů. Pojmy věrnosti a doslovnosti jsou charakterizovány např. takto: „Tłumaczenie [...] jest wierne, jeżeli w innym szacie oddaje dokładnie sens wszystkich zdań oryginału. Tłumaczenie jest dosłowne, jeżeli zachowuje słownikowe znaczenie wszystkich poszczególnych słów. [...] głęboka [...] odmienność języków [...] sprawia, że tłumaczenie dosłowne wcale nie jest wierne, a wierne wcale nie jest i nie musi być dosłowne.“¹¹ Co se týče konkrétního řešení pro odborné texty, pak „w ewentualnym konflikcie między wiernością tłumaczenia i jego dosłownością należy dać pierwszeństwo postulatowi wierności.“¹²

1.4 Proces překladu

Slovo „překlad“ v sobě zahrnuje dva významy: 1. výsledný produkt převodu z jednoho znakového systému do druhého 2. proces vedoucí k takovému výslednému produktu. Základním pojmem moderní translátoriky je tzv. pragmatický kontext, od něhož se v teorii překládání vychází. Toto pojetí zahrnuje socio-kulturní rovinu, pro níž je překlad určen. Překladatel však musí znát dobře i prostředí jazyka originálu, musí znát kulturní i historické souvislosti, měl by být schopen odhalit v textu případné aluze jak formální (text může aktualizovat zavedenou formu v daném prostředí), tak významové (u

¹¹ Ingarden, Roman: *O tłumaczeniach*. In: *O sztuce tłumaczenia*. Zakład im. Ossolińskich, Wrocław 1955, s. 163.

¹² Ibidem: s. 163.

uměleckého textu se jedná o intertextualitu, u odborného může být použit pojem, který je všeobecně znám jen v kontextu daného výchozího textu).

V současné době existuje řada různých přístupů, které se zaměřují na různé dimenze překladatelovy práce (např. psycholinguvistický přístup). Nebudeme se zabývat všemi, nabídneme pouze z našeho pohledu nejkompaktnější a nejvhodnější přístup pro překlad všech typů textů, protože se zaměřuje jak na uživatele koncového produktu, tak na jeho užití v situačních kontextech. Jde o tzv. analýzu dialektu a registru. Halliday rozlišuje pojem dialekt (*dialect*) a registr (*register*) následovně: „The variety according to user is a dialect; the variety according to use is a register.“¹³

Faktor uživatele i registru rozhoduje o aplikaci určité formy jazyka (platí to pro originál i pro překlad). U tvůrce i příjemce textu se překladatel zaměřuje na to, z jakého prostředí vychází (ve smyslu geografickém i sociálním) apod. Analýza registru spočívá především v analýze textu samotného. Zahrnuje tři základní složky: téma (field of discourse), způsob komunikace (mode of discourse) a vztah účastníků komunikace (tenor of discourse). V českých překladech anglických pojmů se ztrácí slovo diskurs, které má zásadní význam. První termín by asi bylo výstižnější přeložit doslovně jako „pole“, protože pak by lépe charakterizoval jeho „šířku“, respektive to, že zahrnuje i širší složky než jen téma. Hatim uvádí jako příklad „pole“ náboženské kázání, ale poznamenává, že „whichever account of register one chooses, there is general agreement, that field is not the same as subject matter. Firstly, it is often the case that we encounter fields that are characterised by a variety of subject matters (e.g. political discourse as a field may be about law and order, taxation or foreign policy). Secondly, in certain fields (e.g. swimming lesson), use of language is ancillary.“¹⁴

Mode of discourse se vztahuje ke kanálu, médiu předání informace. Nezahrnuje jen klasické rozlišení textu psaného a mluveného, ale také faktory, které mají vliv na jednotlivé způsoby sdělování. Mluvený text může být spontánní nebo připravený a monologický nebo dialogický. U psaného textu je

¹³ Halliday M.A.K. et al.: *The Linguistic Sciences and Language Teaching*. Longmans, London 1964, s. 77.

¹⁴ Hatim, B., Mason, I.: *Discourse and the translator*. Longman, New York 1990, s. 48.

situace složitější, protože zahrnuje jeho různé varianty a možné stylizace. Takže různé texty vznikají při psané stylizaci mluveného textu (tady se rozlišuje např. text, který má působit buď jako by byl mluvený přímo k posluchači, nebo k někomu jinému, takže příjemce má cítit, jak by jej zaslechl atd.). Možností je více, v každém případě se vždy jedná o kombinaci prvků mluvenost, psanost.

Vztah účastníků komunikace (i v české anglistické literatuře se lze setkat s termínem „tenor“¹⁵) není tak triviální, jak by se mohlo na první pohled zdát. Nejde jen o klasický vztah nadřízenost – podřízenost a s tím související formálnost nebo neformálnost. V každém prostředí může existovat jiný jazykový úzus mezi dvěma jednotkami, které plní ve společenském kontextu analogickou funkci: tak např. je rozdíl mezi jazykem francouzských a amerických odborů. Francouzské odbory se snaží udržet úroveň vytříbenosti a jejich jazyk je jazykem vzdělaných lidí, naopak americké odbory se snaží i v oficiálních prohlášeních používat jazyka dělnických vrstev, aby bylo jasné, že tvůrci komunikátu jsou lidmi ze stejné společenské vrstvy jako příjemci. Často se v takových projevech objevují kolokvialismy apod. Záleží také na úmyslu autora, na tom, jak autor chce, aby projev působil. Autor může chtít jen oznámit informaci, ale může také chtít přesvědčit posluchače (persfazivní funkce) atd.¹⁶

Oddělování jednotlivých složek má spíše didaktickou funkci, protože celkový kontext je z definice tvořen všemi vztahy, které se ovlivňují a vzájemně interferují. „The three variables are interdependent: a given level of formality (tenor) influences and is influenced by a particular level of technicality (field) in an appropriate channel of communication (mode).“¹⁷

1.5 Cíle překladu

Každý překlad umělecký i neumělecký vzniká v první řadě proto, aby předal čtenáři informaci. Informace je však komplexní sdělení, nejedná se jen o sémantickou rovinu, ale též o rovinu formální. Jednotlivé texty se ale liší mírou relevantnosti těchto dvou rovin. U textů uměleckých může být formální

¹⁵ Knittlová, D.: *Překlad a překládání*. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2010, s. 27.

¹⁶ Srov. Hatim, B., Mason, I.: *Discourse and the translator*. Longman, New York 1990, s. 50.

¹⁷ *Ibidem*: s. 51.

(jazyková rovina) tou nejdůležitější a někdy i téměř jedinou (někdy tomu tak bývá u jistých druhů poezie, která vychází ze specifických vlastností jazyka – např. v čínštině je fonologicky relevantní intonace, čínská báseň, která by se opírala především na tomto elementu gramatiky, by byla pravděpodobně do evropských jazyků nepřeložitelná).

U neuměleckých textů naopak svérázná forma není žádoucí, protože upírajíc pozornost sama na sebe, mohla by čtenáře odvádět od obsahu, a tak vytvářet překážku mezi záměrem autora (pokud tedy předpokládáme převahu informativní funkce nad estetickou). Neumělecké texty však nelze všechny zařadit do jedné množiny. Jistě mají oproti uměleckým textům určité společné vlastnosti, abychom však odhalili rozdíly, které mohou být mezi nimi značné, musíme na ně pohlédnout blíže. Mluvíme-li o větší důležitosti sémantické roviny na úkor formální, neznamená to, že forma takového textu může být jakákoliv. Je to právě naopak, překladatel musí usilovat, aby forma byla bezpříznaková. Ne náhodou jsou v odborné literatuře zaznamenány formální rozdíly v rámci vysoce internacionalizovaných vědeckých disciplín, jež jsou vyvolány tlakem prostředí. Byly např. zjištěno, že existují podstatné rozdíly v uspořádání vědeckého textu z oblasti psychologie mezi americkými a italskými autory. I když se jednalo o články o podobných problémech, chyběla v italských textech exemplifikace, konkretizace, které jsou typické pro americké texty. Na druhou stranu italské texty byly typické mj. narativním zakončením, které se v amerických odborných textech nevyskytuje.¹⁸

To znamená, že pro formu existují určitá pravidla překladač v různých kulturních kontextech a že tato pravidla by měl dobrý překladatel znát a snažit se je brát je v úvahu.

¹⁸ Srov. Taylor, Ch.: *Which Translation for Which Text?* In: Gotti, M, Šarčević, S.: *Insights into specialized translation*. Vol. 46, Peter Lang AG, Bern 2006, s. 34-35.

2 Právní jazyk a text

Obecně můžeme říci, že každý text náleží do určité množiny textů. Žádný text nevzniká ve vzduchoprázdnu, ale je tvořen s vědomím existence textů, které vznikly dříve. Podíváme-li se na texty blíže, budeme si všimnout jejich specifických vlastností, které budou směrodatné pro zařazení tohoto textu do určité podmnožiny. Takových podmnožin můžeme vytvořit velké množství a do jisté míry bude záviset na nás, jak jemnou klasifikaci provedeme. Je jasné, že čím jemnější bude rozlišení vlastností určitého textu, tím více dostaneme podmnožin a lépe se nám takový text podaří zařadit do podmnožiny podobných textů. Na pozadí souboru relativně velkého množství podobných textů můžeme definovat styl. Styl je abstraktním pojmem, souborem vlastností textu, tyto vlastnosti textu pak tvoří tradici a ta klade nároky na texty budoucí. „Styl to pewien rozpoznawalny i uporządkowany inwentarz środków, zintegrowany przez zespół określonych zasad i wyposażony w określone wartości, do których należy wiedza o świecie, określona racjonalność, swoisty obraz świata, intencje komunikacyjne.“¹⁹

V souvislosti s textovou lingvistikou se také často zmiňují pojmy jako žánr, s nímž úzce souvisí také „jazyková kompetence“. Každý text má určitou funkci, je napsán nebo pronášen tak, aby vyvinul určitý vliv, nějak zapůsobil. V rámci jazykové kompetence se rozlišují dvě důležité složky: intence (záměr) a naplnění vzorce pro určitý typ textu. Při tom záměr není synonymem funkce, jelikož termín „funkce“ vypovídá o samotném textu, zatímco „intence“ souvisí s účastníky komunikační situace. Intence je určitým psychickým stavem emitenta komunikátu. Funkce se týká objektivního působení textu, zatímco intence je subjektivní stav konkrétního účastníka. Sám žánr souvisí s formou textu, protože jeho forma je způsob, jakým se záměr vyjadřuje. Jazyková kompetence je nám dána kulturním kontextem, v němž jsme se narodili nebo vyrostli. Pro určité záměry, které nejsou našimi originálními záměry, ale často jsou to záměry také jiných lidí, se postupně vytvořily konvenční formy, které jsou součástí definice žánrů. Být jazykově kompetentní ve výše uvedeném smyslu tedy znamená být schopen vyjádřit určitý záměr způsobem, který

¹⁹ Bartmiński, Jerzy: *Styl potoczny*. In: Bartmiński Jerzy et al.: *Współczesny język polski*. Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2001, s. 116.

příjemci textu bude asociovat určitou množinu textů a na základě jeho identifikace a zařazení do jistého textového diskursu pochopí záměr mluvčího. V mysli mluvčího i příjemce komunikátu existují idealizované vzorce toho kterého záměru. Forma textu se ale nemusí shodovat se standardizovaným vzorcem, pokud jsou podmínky komunikační situace nestandardní. Můžeme tedy říci, že podmínky a formy se vzájemně ovlivňují. Mezi hlavní faktory, které ovlivňují podobu takové formy, patří uživatelé jazyka konkrétního společenství (emitent a recipient); druh činnosti, se kterou souvisí určitá potřeba jazykové komunikace; téma komunikace a záměr, s nímž je výpověď pronášena. Konkrétní naplnění abstraktní formy záleží na komunikační situaci.²⁰

Na tomto místě je dobré připomenout, že pojetí žánru, diskursu a stylu se těší velké pozornosti lingvistů. Široce akceptovaná definice výše zmíněných pojmů zatím nebyla představena, což se projevuje různým chápáním vztahů mezi těmito pojmy. Vypadá to, že pojem styl se užívá v polském kontextu jako univerzální kategorie čím dál méně, např. v souborné zde citované práci *Współczesny język polski* jsou zařazeny kapitoly pojednávající o funkčních stylech (úřednický styl atd.), obecná kapitola o stylu ale chybí. Zdá se, že ji má zastoupit kapitola o žánrech („gatunkach mowy“). Pojmy žánru a diskursu si konkurují: někdy se považuje diskurs za pojem nadřazený a žánr se potom chápe jako podmnožina textů určitého diskursu. Další pojetí je opačné a žánr se nechápe tak úzce, protože zahrnuje podle některých lingvistů společenský kontext. Pro poslední přístup je typické chápání žánru a diskursu jako termínů, které se sice liší, ale jsou vzájemně úzce propojeny vzhledem k faktu, že pro rozlišování jednotlivých typů diskursu i žánrů používáme podobná kritéria, kterým však přidělujeme různou závažnost. Jisté je, že ať už se mluví o žánrech, diskursu nebo funkčních stylech, stýkají se zde kritéria jazyková s nejazykovými. Jazykové projevy tedy dostávají rozměr společenský, sociologický.²¹ Na tomto místě ještě připomeňme, že základ teorie funkčních stylů vznikl v Pražském lingvistickém kroužku a jedná se o jednu z nejstarších funkcionálních teorií textu v rámci moderní lingvistiky. Koncepce funkčních

²⁰ Gajda, Stanisław: *Gatunkowe wzorce wypowiedzi*. In: Bartmiński, Jerzy et al.: *Współczesny język polski*. Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2001, s. 260-262.

²¹ Srov. Witosz, Bożena: *Interakcyjny model relacji gatunku i dyskursu w przestrzeni komunikacyjnej*. In: Ostaszewska, Danuta a kol.: *Gatunki mowy i ich ewolucja. Tom IV: Gatunek a komunikacja społeczna*. Uniwersytet Śląski, Katowice 2011, s. 23-31.

stylů je pořád silná, jelikož polská lingvistika je silně ovlivněna kontinentální strukturalistickou tradicí, která se rozvinula mimo jiné v pražské strukturalistické škole.²²

Tato práce si však neklade ambice navrhnout svou vlastní teorii žánru na základě zkoumání právního textu a jeho překladu, proto termíny diskurs, žánr a styl budeme používat v jejich tradičním smyslu. Diskurs pro nás bude znamenat soubor konkrétních textů, které mají něco společného, žánr pak bude termínem podřízeným a budeme jej brát jako soubor textů daného diskurzu, které mají více společných charakteristických vlastností, než jiné množiny textů v daném diskursu. Styl pak považujeme za soubor kritérií, která rozhodují při výběru konkrétního jazykového prostředku z určité množiny více nebo méně synonymních jazykových prostředků. „Synonimiczny materiał, z którego wybierają mówiący (piszący), to sfera faktów stylistycznych. System środków językowych wybieranych przez osobę mówiącą czy zespół mówiących to styl.“²³ Pokud mluvíme o stylu nebo o tom, že je nějaký prvek typický pro určitý styl, mluvíme v podstatě vždy o příznakových prostředcích.²⁴ Takové prostředky mohou mít podobu specifického lexika, neobvyklé syntaxe, ale zvláštní bývá také strukturace textu, jeho délka (jinou délku má např. novinový sloupek a jinou esej). Na základě souborů textů, které plní určitou funkci, byly vytvořeny s určitým záměrem, jsou součástí komunikačních situací a jejich konkrétní podoba byla ovlivněna určitými kritérii výběru prostředků spisovného jazyka, se mluví o tzv. jazyku práva nebo právním (či právnickém) jazyku. Místo tohoto „jazyka“ v systému jiných „jazyků“, jeho status, charakteristika a problémy jeho překládání bude tématem dalších kapitol této práce.

²² Srov. Grzmil-Tylutki, H.: *Gatunek jako kategoria społecznojęzykowa*. In: Ostaszewska, Danuta a kol.: *Gatunki mowy i ich ewolucja. Tom IV: Gatunek a komunikacja społeczna*. Uniwersytet Śląski, Katowice 2011, s. 34-35.

²³ Wierzbicka, Anna, Wierzbicki, Piotr: *Praktyczna stylistyka*. Wiedza Powszechna, Warszawa 1968, 243 s.

²⁴ Gajda, S.: *Podstawy badań stylistycznych nad językiem naukowym*. PWN, Warszawa 1982, 14-16 s. 187 s. ISBN 83-01-03384-3.

2.1 Jazyky práva

V české i v polské lingvistické literatuře se vedle sebe objevují dva na první pohled podobné pojmy: jde o jazyk právní a právnícký. Ještě než se začneme věnovat právnímu jazyku, považujeme za vhodné na tomto místě stručně definovat tyto dva pojmy.

Jedna z prvních monografií, která je věnována analýze těchto dvou forem, byla vydána v Polsku už v r. 1948 s názvem *Język prawny i prawniczy*²⁵. Jde pravděpodobně o jedno z prvních pojednání o této problematice vůbec, protože se s odkazy na ně setkáváme i v české literatuře o jazyku práva.²⁶

Jazyk právnícký je chápán jako jazyk, který používají právníci pro hodnocení, výklad atd. právních předpisů. Právnícký jazyk má tedy charakter metajazyka, je to jazyk, kterým se definuje nějaký další jazyk. Ve vztahu k jazyku právnímu mu tak říkajíc slouží, právník jeho prostřednictvím objasňuje (mimo jiné) smysl právních formulací. Právní jazyk zase často čerpá pojmosloví z jazyka právníckého, takže se jazyky vzájemně ovlivňují a jsou pevně spojeny. Mezi právnícký jazyk řadíme také texty právníckých učebnic a jiné texty vztahující se nějakým způsobem k jazyku právních předpisů.²⁷

Právní jazyk se vztahuje především k jazyku právních předpisů (jednotlivým zákonům, ústavě apod.), pro jehož podobu je důležitý předmět, ke kterému se daný předpis vztahuje, a gramatika přirozeného jazyka, v němž je předpis formulován. Obě dvě formy však mají z pragmatického hlediska stejnou funkci: předávat obsah práva.²⁸ „W języku i prawniczym będziemy [...] mieli do czynienia z wypowiedziami, z których pierwsze są normami, a drugie zdaniem o normach.“²⁹

Analýza právního jazyka je předmětem dalšího textu této práce.

²⁵ Wróblewski, B.: *Język prawny i prawniczy*. Kraków 1948.

²⁶ Srov. např. Tomášek, M.: *Překlad v právní praxi*. Linde, Praha 2003. s. 24.

²⁷ Srov. Pieńkos, J.: *Podstawy juryslingwistyki. Język w prawie – Prawo w języku*. Muza, Warszawa 1999, s. 31.

²⁸ Srov. ibidem: s. 31-32.

²⁹ Ibidem: s. 96.

2.2 Povaha „právního jazyka“

Lingvisté i laici často užívají výrazu „jazyk“ pro vzájemně neporovnatelné jazykové fenomény. Přestože intuitivně mluvčí (ať už profesionální lingvista či běžný mluvčí) rozumí tomu, co označuje v konkrétní výpovědi slovo „jazyk“ především na základě kontextu, je pro lingvistu účelné si uvědomit, jaké takové označení může mít význam. Saussure užívá označení „jazyk“ ve smyslu *langue*, tj. abstraktního systému pravidel, na jehož základě mohou být tvořeny konkrétní výpovědi. Oblast konkrétních výpovědí nazývá *parole*. Přesně zde spočívá rozdíl mezi např. jazykem obyvatel Moravy a jazykem žurnalistiky nebo práva. V kapitole o překladu jsme uvedli, že existuje rozdíl mezi dialektem a registrem. Rozdíl spočívá právě v tom, že dialekt náleží do plánu *langue*, zatímco registr do oblasti *parole*. Tradičně se dialektem označuje forma jazyka obyvatel určitého geograficky ohraničeného území. Tomuto termínu lze ale rozumět i v širším smyslu tak, že zahrnuje podoby jazyka např. určitých společenských tříd, generací atd. Právě toto chápání jazyka ve smyslu pouze *langue* vedlo některé lingvisty k závěru, že právní jazyk neexistuje: „Pro lingvistu je pojem „právní jazyk“ poněkud zavádějící, neboť takový jazyk neexistuje, stejně jako neexistuje jazyk lingvistiky, chemie, matematiky apod. Jde totiž vždy o český jazyk v jisté funkci, v našem případě o český jazyk jako nástroj vyjadřování v oblasti práva, neboť základními prostředky v rovině zvukové, pravopisné, mluvnické a syntaktické jsou prvky spisovného jazyka, společné pro všechny funkční styly [...] Právní jazyk je pak jazykem zákonů, norem ustanovení nebo vyhlášek apod.“³⁰ Jiné práce se snaží o definici dvou podob právního jazyka na úrovni *langue* i na úrovni *parole*, kdy se rozlišuje tzv. právní subsystém a právní styl, přičemž „styl a subsystém však nelze zaměňovat. Právní subsystém každého jazyka je historicky vzniklý a společností uznávaný útvar uvnitř systému národního jazyka. [...] Nelze jej klást do protikladu k národnímu jazyku [...].“³¹

Problémem výše uvedených definic je hlavně to, že se příliš odtrhávají od světa výpovědí a snaží se jednou popřít existenci jazyka ve smyslu *langue*,

³⁰ Hladiš, F.: *Problematika českého jazyka v právu*. In *Termina 1994. Sborník příspěvků z I. konference 1994*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. Pedagogická fakulta, 1994, s. 104.

³¹ Tomášek, M.: *Překlad v právní praxi*. Linde, Praha 2003. s. 26.

po druhé zase uměle obhájit jeho existenci oddělením subsystému a stylu jako realizací různých jazykových plánů. V běžné komunikaci se o právním jazyku mluví bez nedorozumění, což je samozřejmě způsobeno tím, že ti, kteří tohoto pojmu používají, nemají na mysli nějaký speciální jazyk, nýbrž soubor textů, které jsou charakteristické určitými vlastnostmi. Jde o soubor výpovědí zakotvených v určitém kontextu, pronesené s určitým záměrem v určitém čase, na určitém místě. V tomto smyslu mluvíme tedy o jazyku jako o souboru výpovědí zakotvených v komunikační situaci. Vynikající analýzu prvků komunikační situace, v níž vznikají právní výpovědi, provedl Tomasz Gizbert-Studnicki ve své práci *Język prawny z perspektywy socjolingwistycznej*.³² Právě sociolingvistická perspektiva v přístupu k „jazykům“ na úrovni *parole* dovolila ve zmíněné práci autorovi postihnout a přesně charakterizovat rozdíly dvojího významu pojmu „jazyk“. Jazyk tedy ve smyslu (nejen teritoriálního) „dialektu“ je konečný soubor abstraktních pravidel, na základě kterých můžeme stvořit nekonečně mnoho výpovědí. Ve smyslu „registru“ je pak jazyk souborem textů, které jsou užity v konkrétních situacích a konkrétních oblastech života (oblastmi života se rozumí „pole“, o kterém byla řeč v první kapitole této práce). Dialekt má tedy různé uživatele, zatímco registr se užívá v různých situacích. Dialekty i registry se samozřejmě mohou překrývat. Což ale neznamená, že jsou totožné.³³ Abychom prakticky objasnily, co je podstatou rozdílu mezi registrem a dialektem, pomůžeme si příkladem z polské dialektologie, z oblasti její fonetiky. Je známým faktem, že z hlediska výslovnosti se Polsko dá rozdělit na dva regiony: severovýchod (varšavská výslovnost) a jihozápad (krakovsko-poznaňská výslovnost). Nechceme zacházet do detailů, ale pouze připomeneme, že varšavská výslovnost je charakteristická tím, že např. mezi výrazy, z nichž jeden končí na neznělé souhlásku následovanou samohláskou, dojde k asimilaci se ztrátou znělosti (je „ubezdźwięczniająca“). Naproti tomu ve stejném případě ve výslovnosti krakovsko-poznaňské dochází k přeměně z neznělé na znělou (výslovnost „udźwięczniająca“). Podle tohoto pravidla se dá vytvořit nekonečný soubor výpovědí. Oba typy výslovnosti se navíc považují za spisovné, takže výpovědi, které na základě nich vznikají jsou bezpříznakové,

³² Gizbert-Studnicki, T.: *Język prawny z perspektywy socjolingwistycznej*. PWN, Warszawa – Kraków 1986.

³³ Ibidem: s. 38-39.

vhodné (téměř) v jakýchkoliv komunikačních situacích. Tak se dá dokázat, že dialekty patří do roviny *langue*, poněvadž asimilační pravidlo se opakuje v každé konkrétní výpovědi, v níž vzniknou příhodné podmínky pro asimilaci.

Je jasné, že žádným takovým univerzálně se opakujícím (např. gramatickým) prvkem se právní jazyk neodlišuje. Jeho gramatika čerpá výhradně z gramatické roviny spisovného jazyka, i když se mohou vyskytovat gramatické jevy, které v současné době budou považovány za archaické (a které se, protože jsou gramatické, dají aplikovat na neomezený soubor výpovědí). Takové jevy má pravděpodobně na mysli Tomášek, když hovoří o subsystému na úrovni *langue* (jak je uvedeno výše). Uvedené jevy jsou však pořád součástí gramatiky přirozeného jazyka a proto mu nedávají status *langue*. Toto platí o všech registrech jazyka, nejen o jazyku právním.

Podívejme se ještě na jeden aspekt, kterým se liší právní jazyk jako registr od jazyka jako dialektu: pokud někdo pronese výpověď, která bude charakteristická asimilací se ztrátou znělosti, budeme takovou výpověď klasifikovat jako výpověď pronesenou varšavským dialektem. Právní text si však pouze svou formou nevystačí. „O przynależności jakiegoś tekstu do zbioru tekstów prawnych nie decydują reguły języka tekst generujące, lecz zaakceptowana koncepcja źródeł prawa danego systemu. [...] Jeżeli nawet wyabstrahuje się reguły języka generujące aktualne teksty prawne i reguły te uzna za reguły języka prawnego, to i tak żaden z potencjalnych tekstów generowanych przez te same reguły nie będzie należał do zbioru tekstów prawnych, jeśli nie będzie spełniał pozalingwistycznych wymagań nałożonych przez koncepcję źródeł prawa systemu. Ponadto każdy następny tekst prawny spełniający kryteria nałożone przez koncepcję źródeł prawa systemu, może być generowany przez inny zespół reguł.“³⁴ Právě proto, že pro zařazení určitého textu mezi texty právní jsou dána hlavně nelingvistickými kritérii, je zkoumání komunikačních situací, v nichž vznikají právní texty, velice důležité, jelikož právní texty fungují v podobných komunikačních situacích.³⁵

³⁴ Gizbert-Studnicki, T.: *Język prawny z perspektywy socjolingwistycznej*. PWN, Warszawa – Kraków 1986, s. 28.

³⁵ Ibidem: s. 35.

2.3 Prvky komunikační situace – hledisko sociolingvistické

Komunikační situací se v této práci rozumí soubor prvků mimojazykové skutečnosti, které nějakým způsobem ovlivňují výslednou podobu komunikátu.

Tradičně se považují za takové prvky: mluvčí a příjemce, jazyková forma sdělení, kanál, jazykový kód, téma a společenský kontext. Přestože u každé výpovědi je možné tyto prvky identifikovat, neznamená to, že se všechny stejným způsobem podílejí na výsledné podobě komunikátu. Odlišnost spočívá v tom, že některá z těchto kritérií jsou podmíněna a některá jsou podmiňující. Mezi taková podmíněná kritéria patří z výše zmíněného souboru např. jazyková forma sdělení (konkrétní gramatika výpovědi, fonetická i lexikální rovina), jelikož bude po části záležet na všech ostatních faktorech. Tato forma je tedy jednou z vlastností textu, ale jedná se o výsledek jiných vlivů, např. vztahu mluvčího a příjemce, nikoliv o faktor, který by něco podmiňoval. Stejně irelevantní je brát v potaz jazykový kód, protože ten si většinou mluvčí a příjemce nemůže vybrat. Jinými slovy: oba mluví takovým jazykem, kterému rozumějí, takže texty českého práva určené pro Čechy budou formulovány v češtině a polské pro Poláky v polštině. Jazykový kód je tedy dán a většinou neexistuje možnost výběru mezi více kódy (jiná situace je ale třeba v Kanadě a dalších zemích, kde je více úředních jazyků). Počet faktorů, které budou mít přímý vliv na konečnou podobu právního komunikátu, se nám tedy snížil na následujících pět: mluvčí, příjemce, kanál, téma a společenský kontext (zde neoznačuje role účastníků komunikace, ale předpokládanou znalost o světě sdílenou účastníky komunikační situace). Právní komunikáty jsou tedy výsledky korelace mezi vlastnostmi událostí (tvořenými jednotlivými prvky komunikační situace) a vlastnostmi jazykové výpovědi.³⁶

V předchozí kapitole jsme používali pojmu registr pro „jazyk“ podmíněný svým užitím. V pojetí citované příručky se registry víceméně kryjí s tematickými oblastmi, kterých se text týká, poněvadž téma má zásadní vliv na vlastnosti výpovědi. Rozdělení tematických oblastí, které vyžadují specifický text ve specifické podobě, může být velké množství a jejich dělení je do určité

³⁶ Srov. Gizbert-Studnicki, T.: *Język prawny z perspektywy socjolingwistycznej*. PWN, Warszawa – Kraków 1986, s. 41-44.

míry arbitrární. Výše jsme také citovali českého lingvistu Františka Hladiše, který došel k názoru, že právní jazyk neexistuje, a oponovali mu sociolingvistickou teorií o závislosti textu na komunikační situaci. O to paradoxnější se na první pohled zdá fakt, že Gizbert-Studnicki dochází ke stejnému názoru jako Hladiš, tedy že právní jazyk neexistuje ani jako registr v úzkém pojetí toho smyslu (registr se totiž musí vyznačovat specifickými prvky, které se v jiných registrech nevyskytují, např. slovní zásobou), ale jen jako registr v chápání širším. Chybí mu právě vlastnosti, které bychom nenašli u jiných registrů (podrobněji o vlivu tématu budeme psát níže). Právní jazyk může být tedy chápán jako samostatný registr (podoba jazyka) pouze ve smyslu specifické kombinace různých prostředků jiných registrů. Ani takové jazykové prostředky, které vyjadřují povinnost, závazky atd., totiž podle Gizberta-Studnického nepatří do specifické oblasti práva, nýbrž morálky, zvyklostí.³⁷ S takovým závěrem lze určitě souhlasit už jen proto, že právo by mělo být morální, mělo by odrážet, co je z hlediska morálky správné. To, že právo je (mělo by být) s morálkou nerozlučně spjato, je jasně vidět třeba na tom, že se argumenty společenské debaty o kontroverzních zákonech (potraty, eutanazie, progresivní zdanění atd.) vždy nějakým způsobem vztahují k morálnosti nebo amorálnosti takových norem. Tento úzký vztah práva a morálky potvrzují také slova J. Pieńkose, že „środki wyrazu odzwierciedlają z koniecznością troskę wychowawczą państwa realizowaną za pośrednictwem normy prawnej.“³⁸ Novější lingvistické výzkumy však ukazují, že oblast práva má svá specifika, a že je tady existence právního jazyka jako registru dokazatelná.

Na tomto místě bychom ještě chtěli uvést, že sociolingvistický termín „registr“ a ryze lingvistický termín „styl“, budeme chápat jako pojmy, které sice spadají do jiných oblastí jazykovědy, ale které mají víceméně stejný význam a pro účely této práce jsou případné významové nuance mezi těmito pojmy irelevantní. Budeme-li používat pojem „právní jazyk“, pak to bude právě v tomto smyslu.

³⁷ Srov. Gizbert-Studnicki, T.: *Język prawny z perspektywy socjolingwistycznej*. PWN, Warszawa – Kraków 1986, s. 82.

³⁸ Pieńkos, J.: *Podstawy juryslingwistyki. Język w prawie – Prawo w języku*. Muza, Warszawa 1999, s. 152.

2.4 Zařazení právního stylu

V předešlém textu jsme zmínili pojem „funkční styl“, kterým se zde rozumí soubor charakteristických vlastností na různých plánech jazyka, které jsou podmíněny funkcí textu v komunikační situaci (souboru jejích prvků), v níž text vzniká. Jedním z funkčních stylů je rovněž právní styl textů práva. Funkční styly na nejabstraktnější rovině dělení jsou v zásadě dva: publicistický a odborný.³⁹ Jemnější dělení odborného stylu mohou být různá, v úvahách o přesném zařazení právního textu převažuje názor, že právní texty jsou úzce spjaty s administrativním stylem. Ten je považován za součást stylů, který se užívá při oficiálních příležitostech (vedle stylu vědeckého). Administrativní styl se dělí na dvě podskupiny, a sice styl úředně-kancelářský (formuláře, komunikace mezi úřady a občany, formuláře) a styl úředně-právní (texty právních norem).⁴⁰ Spjatost administrativy a práva zmiňuje též Jelínek.⁴¹

Charakterizovat styl můžeme dvojím způsobem: na základě analýzy prvků komunikační situace popisovat jazykové prostředky těmito prvky podmíněné nebo vysvětlovat přítomnost jistých jazykových vlastností textu charakterem prvků určité komunikační situace. Následující členění textu je založeno na jazykových vlastnostech právního (sub)stylu.

Vzhledem k faktu, že právní styl je odrůdou stylu odborného, bude se právní jazyk charakterizovat vlastnostmi, které nacházíme u textů z oblasti vědy: užívání speciální terminologie (především ve formě substantiv), jejíž repertoár se často obohacuje, věcnost, depersonalizace textů, dominance psaného jazyka nad mluveným, mají funkci komunikativní i kognitivní (poznávací), úsilí o monosemii (významovou jednoznačnost)⁴² a tím o přesnost⁴³ a také o jasnost

³⁹ Srov. Tomášek, M.: *Překlad v právní praxi*. Linde, Praha 2003. s. 28. Toto dělení není univerzální, pražští strukturalisté považovali za funkční styl rovněž styl umělecký, protože ten má také určitou funkci. Uvedené dělení nemusí být všeobecně přijímáno.

⁴⁰ Wojtak, M.: *Styl urzędowy*. In: Bartmiński, J. et al.: *Współczesny język polski*. Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2001, s. 155.

⁴¹ Srov. Jelínek, M.: *Jazyk a jeho užívání*. In: *Jazyk a jeho užívání: k životnímu jubileu profesora Oldřicha Uličného*. Univerzita Karlova, Praha 1996, s. 241.

⁴² Srov. Pieńkos, J.: *Podstawy juryslingwistyki. Język w prawie – Prawo w języku*. Muza, Warszawa 1999, s. 72-74.

⁴³ Srov. Wojtak, M.: *Styl urzędowy*. In: Bartmiński, J. et al.: *Współczesny język polski*. Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2001, s. 162.

(která je důležitá pro právní jistotu)⁴⁴ a srozumitelnost, ustálenost, úkonnost, neexpresivnost.⁴⁵ Z vyjmenovaných vlastností textů bychom se na tomto místě rádi zastavili u úsilí o srozumitelnost. Neprávníci oprávněně pochybují, že požadavek srozumitelnosti je v právních textech naplněn, poněvadž komplikovaná struktura i jazyk textů často laika nutí najmout si právníka. Hlavsa vysvětluje požadavek srozumitelnosti následovně: „Pokud jde o autora, ten nepočítá (nebo aspoň by neměl počítat) s velkým vědomostním kontextem, protože adresátem může být i občan s menším vzděláním. Také ten by měl být schopen právnímu textu porozumět, interpretovat jej ve smyslu autorova záměru – nejen odborník. Proto by takový text měl být jednoznačný a maximálně explicitní.“⁴⁶ Zde se právě dostávají do konfliktu role adresáta a příjemce textu. Adresát textů sice může být, ale většinou není totožný z příjemcem, proto jsou texty adresátům často nesrozumitelné a interpretovat je dokáže jen příjemce, který disponuje odpovídající kvalifikací k interpretaci právních textů (většinou je to právník). Požadavky na srozumitelnost a zároveň přesnost jsou tedy v konfliktu, neboť to, co je srozumitelné pro laika, může být vágní pro právníka a precizně formulovaný právní text je často laikovi nesrozumitelný. Požadavek jednoznačnosti a preciznosti je pak obecně pro celkovou právní jistotu a právní stát důležitější než to, aby byl text srozumitelný nekvalifikovanému adresátovi,⁴⁷ protože „musi być zrozumiaty zgodnie z wolą ustawodawcy, czyli powinien być adekwatny do jego zamiaru.“⁴⁸

2.5 Slovní zásoba právního jazyka

Nejvýrazněji se právní jazyk odlišuje od běžného jazyka právě svou specifickou slovní zásobou. K charakteristice právního lexika přistupujeme dvojím způsobem: z formálního a sémantického hlediska. V úvahu by eventuálně přicházel ještě jeden způsob: a to rozdělení slovní zásoby z hlediska

⁴⁴ Srov. Gizbert-Studnicki, T.: *Język prawny z perspektywy socjolingwistycznej*. PWN, Warszawa – Kraków 1986, s. 103.

⁴⁵ Srov. Tomášek, M.: *Překlad v právní praxi*. Linde, Praha 2003. s. 28.

⁴⁶ Hlavsa, Z.: *Právní texty a jazyková poradna*. In: *Naše řeč* [online]. UJČAV ČR, 1996 [cit. 2012-07-28]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?vol=79#h3>

⁴⁷ Srov. Gizbert-Studnicki, T.: *Język prawny z perspektywy socjolingwistycznej*. PWN, Warszawa – Kraków 1986, s. 120-124.

⁴⁸ Pieńkos, J.: *Podstawy juryslingwistyki. Język w prawie – Prawo w języku*. Muza, Warszawa 1999, s. 97.

původu na slovní zásobu domácího původu a cizí slova. Takové dělení ale není nezbytné, jelikož cizí slova, popř. celá slovní spojení (zejména z latiny), mají většinou přesný význam, a tak lze předpokládat, že takové dělení lze provést i v rámci dělení ze sémantického hlediska.

Výše jsme konstatovali, že právní jazyk vychází ze spisovného jazyka používaného na území určitého státu, logicky se jeho slovní zásoba bude tedy opírat o slovní zásobu tohoto jazyka a bude zahrnovat pojmenovací jeho prostředky. Konstatovali jsme rovněž, že právní styl je druhem odborného stylu administrativního a sdílí s ním určité jazykové charakteristiky: obsahuje slova, které se v běžném jazyku nevyskytují; výrazy, které mají v běžném jazyku jiný význam než v jazyku odborném; používá a preferuje poněkud odlišné syntaktické prostředky než běžný jazyk; některé výrazy mají v odborném jazyku idiomatický význam, zatímco v běžném jazyku jej nemají. Texty psané odborným jazykem mohou být vždy „přeloženy“ jinými slovy do běžného spisovného jazyka.⁴⁹

Tomášek⁵⁰ dělí slovní zásobu významových slov právních textů ve vztahu ke slovní zásobě běžného jazyka následovně: 1. výrazy, která se vyskytují pouze v běžné slovní zásobě a nevyskytují se v právních textech (*krása, radost*) 2. výrazy, které se užívají v právním i obecném jazyku, ale nemají specifický právní význam (*žena, voda*) 3. výrazy, které jsou součástí běžné slovní zásoby, ale mají současně i specifický právní význam (*soud, smlouva, trest*) 4. výrazy používané pouze v právním jazyku a někdy i odborném jazyku (termíny) a nepoužívané v běžném jazyku (*povinný díl, neopomenutelný dědic; indos, trasat, kasacja, remitent*). Celá slovní zásoba (zahrnující nejen autosémantická slova) se pak dá rozdělit do třech skupin: 1. terminologie (*zákon, věcné břemeno*) 2. slovní spojení (*přijmout zákon, vynést rozsudek; uchwalić ustawę*) 3. jazykové šablony (*zákon nabývá účinnosti dnem vyhlášení; ustawa wchodzi w życie z dniem ogłoszenia*).⁵¹ Podrobnější charakteristikou těchto skupin se bude zabývat následující text, protože takové dělení slovní zásoby je pro překlad právních textů vhodné.

⁴⁹ Srov. Malinowski, A.: *Polski język prawny: Wybrane zagadnienia*. Warszawa: LexisNexis, 2006, s. 21-22.

⁵⁰ Srov. Tomášek, M.: *Překlad v právní praxi*. Linde, Praha 2003. s. 48.

⁵¹ Další šablony lze nalézt též např. v dokumentu *Zasady techniki prawodawczej*. In: *Dz.U. nr 100*. 2002. Dostupné z: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20021000908>

Specifickým rysem slovní zásoby odborných (specializovaných) jazyků je používání terminologie. Termíny jsou výrazy, které mají přesně definovaný význam, z čehož vyplývá, že mají tendenci k monosémii, monoreferenčnosti. Termíny (ať už specificky právní nebo jiné) označují pouze jeden pojem, jeden přesně definovaný denotát. Z toho vyplývá, že pokud se jeden a ten sám termín vyskytuje ve více (ne)odborných kontextech, jedná se o homonyma, poněvadž se dá předpokládat, že v jiné oblasti bude mít to samo slovo poněkud odlišný význam, čili jiný denotát.⁵² Právní jazyk má tedy méně rozsáhlou slovní zásobu než běžný jazyk, protože se kvůli snaze o srozumitelnost, jasnost a standardizaci textu vyhýbá užívání synonym.⁵³ Termín je charakteristický také tím, že má přesně vymezený vztah k jiným termínům téhož systému. Je vždy apelativem, nikdy propriem.⁵⁴ Vzhledem k tomu, že právní normy „służą [...] określaniu relacji międzyludzkich i regulowaniu współżycia członków danej społeczności,“⁵⁵ budou používat terminologii z té oblasti, v níž popisují a upravují vzájemné vztahy. Specifická terminologie určité oblasti regulace pak bude specifická jen pro daný soubor norem a nebude se vyskytovat v normách, které se dané oblasti netýkají. Při tvorbě norem zákonodárce spolupracuje s odborníky na danou oblast a vnáší terminologii do právních norem v souladu s jejím užíváním v odborném jazyce dané oblasti (např. péče o životní prostředí). Zavádění terminologie zvyšuje jasnost a úspornost textu.⁵⁶ Mezi termíny se často objevují archaické výrazy, které mají původně jiný význam než je jejich význam v dnešních právních textech (*grzywna* – původně název peněžní jednotky, dnes „peněžitý trest“, *rewizja* – původně domovní/osobní prohlídka, dnes „odvolání“). Děje se tak proto, že archaismy přestávají být součástí slovní zásoby, přirozeně tak ztrácejí mnohoznačnost a konotativnost, a

⁵² Srov. Pieńkos, J.: *Podstawy juryslingwistyki. Język w prawie – Prawo w języku*. Muza, Warszawa 1999, s. 31.

⁵² Srov. ibidem: s. 75.

⁵³ Srov. Wojtak, M.: *Styl urzędowy*. In: Bartmiński, J. et al.: *Współczesny język polski*. Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2001, s. 163.

⁵⁴ Srov. Malinowski, A.: *Polski język prawny: Wybrane zagadnienia*. Warszawa: LexisNexis, 2006. s. 152.

⁵⁵ Wojtak, M.: *Styl urzędowy*. In: Bartmiński, J. et al.: *Współczesny język polski*. Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2001, s. 155.

⁵⁶ Srov. Pieńkos, J.: *Podstawy juryslingwistyki. Język w prawie – Prawo w języku*. Muza, Warszawa 1999, s. 74.

tak se snadněji stávají termíny.⁵⁷ Termíny se samozřejmě stávají také slova, která jsou součástí běžné slovní zásoby, ale která díky právní definici ztrácejí mnohoznačnost a získávají přesný význam (*nieruchomość, rzecz, dzierżenie, posiadanie*,⁵⁸ české příklady byly zmíněny výše v souvislosti s dělením autosémantik). V zásadě existují dva typy definic: reálná a nominální. První z nich se zaměřuje na definici určité věci (např. automobilu), zatímco druhá upřesňuje nebo mění význam, které má určitý výraz a tak z něj dělá termín (např. definuje *dospělou osobu* jako osobu starší 18 let).⁵⁹ Vzhledem k tomu, že slovní zásoba je nejdynamičtější plán jazyka, může docházet k přesunu výrazu z právního jazyka do běžné slovní zásoby. Obohacování slovní zásoby právního jazyka se děje pronikáním slov z běžného jazyka, což může vytvářet dojem „umělosti“ tohoto jazyka, která „polega przede wszystkim na odrębnościach semantycznych wynikających z tego, że prawodawca może arbitralnie nadawać znaczenia terminom języka względnie wprowadzać neologizmy czy zapożyczenia w celu uzyskania możliwie precyzyjnej i efektywnej regulacji prawnej, aczkolwiek różnice znaczeń w stosunku do języka potocznego nie mogą być zbyt wielkie, gdyż tekst musi być zrozumiały dla adresata.“⁶⁰

Druhou skupinou výrazů, tedy slovní spojení, se rozumí takové výrazy, které nejsou samy termíny (nepojmenovávají právní skutečnost), ale slouží pouze k jejímu popisu.⁶¹ Slovní spojení jsou ale pro právní text specifická a jsou-li použita, mohou být příjemcem klasifikována jako výraz náležející do právního jazyka. Podstatou slovních spojení je to, že určitý výraz implikuje omezený soubor slov, který se s ním může spojit (*sdělit obvinění, vynést/zrušit rozsudek, sloveso přednést* ale implikováno není). Slovní spojení tohoto typu se ustalují postupně díky jejich častému užívání v odborných textech. Jedná se o spojení slovesa z běžné slovní zásoby a termínu, díky němuž je termín začleněn do jazyka právní normy.

⁵⁷ Srov. Kalinowski, S. a Wróblewski, J.: *Zagadnienia polskiej terminologii prawnej i prawniczej*. In: *Studia Prawno-Ekonomiczne*. Wrocław: Ossolineum, 1988, s. 22.

⁵⁸ Srov. Gizbert-Studnicki, T.: *Edukacja językowa prawników*. In: Miodunka, W.: *Edukacja językowa Polaków*. Kraków: UNO, 1998, s. 98-11. ISBN 83-85618-39-2.

⁵⁹ Srov. Ziemiński, Z.: *Metodologiczne zagadnienia prawoznawstwa*. Warszawa: PWN, 1974, s. 13-16

⁶⁰ Malinowski, A.: *Polski język prawny: Wybrane zagadnienia*. Warszawa: LexisNexis, 2006. s. 30.

⁶¹ V tomto a následujícím odstavci budu vycházet především z již mnohokrát citované práce Michala Tomáška (s. 51-54).

Poněkud jiná situace je, pokud jde o jazykové šablony. Nejedná se již pouze o jednotlivé výrazy nebo jejich spojení. Šablony mohou být polovětné nebo dokonce větné konstrukce (*tento zákon vstupuje v účinnost dnem vyhlášení; rozporządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej*). Šablony vznikají na základě kombinace termínů a slovních spojení s výrazy běžného jazyka a vstupují stávají se součástí právního jazyka na základě častého opakování, proto jsou charakteristické ustáleností a konvenčním využitím. V protikladu k termínům, které slouží k pojmenování mimojazykové reality jsou šablony ustálená spojení výrazů, které svůj vlastní význam do určité míry ztratily. Tyto formule jsou na určitých místech textu očekávány a tak mohou dobře sloužit textovému členění právního komunikátu. Jazykové šablony se dají klasifikovat ze dvou hledisek: strukturálního a funkčního. Struktura šablon může být tvořena buď jednotlivými vzájemně se k sobě vztahujícími výrazy (lexikální šablona: *pod trestem peněžitě pokuty...*); může zahrnovat predikát v aktivu nebo pasivu a tvoří tak dokončenou nebo nedokončenou větu (větné šablony: *ustanovení tohoto zákona platí pro...*); může být tvořena výrazy, které mohou být ad hoc aktualizovány jinými výrazy (konstrukční šablony: *podle článku...zákoníku...; na podstawie artykułu...ustępu...ustawy...z dnia...o...*). Funkční hledisko se zaměřuje na to, jakou funkci mají šablony v právních textech. Mohou text uvozovat (uvozovací šablony: *Parlament České republiky se usnesl na tomto zákoně...*), uzavírat (závěrečné šablony: *...čímž byla rozprava skončena*) a nebo napomáhat vnitřní koherenci textu (vnitřní šablony: *...v souladu s ustanovením...*).

Právní jazyk se od běžného jazyka liší kromě výše uvedeného také zastoupením slovních druhů. Následující tabulka uvádí přehled vybraných slovních druhů a jejich zastoupení v korpusu polského právního jazyka:⁶²

Slovní druhy	Polský právní jazyk
Podstatná jména	38,2 %
Přídavná jména	13,7 %

⁶² Při interpretaci následujících údajů budeme vycházet z příručky: Malinowski, A.: *Polski język prawny: Wybrane zagadnienia*. Warszawa: LexisNexis, 2006. s. 65-68.

Slovesa	9,1 %
Předložky	8,3 %
Zájmena	2,2 %

V polských právních textech jsou substantiva zastoupeny mnohem častěji než v současných populárně naučných a publicistických textech a ještě více se rozdíl projeví při srovnání množství substantiv s korpusem současné polštiny. Vzhledem k významné převaze substantiv ve srovnání s jazykem současné polštiny se dá říct, že hustota substantiv je typická vlastnost právního textu.

Adjektiva jsou zastoupeny naopak v menším množství, než je tomu v populárně naučných a publicistických textech. Důvod je pravděpodobně ten, že adjektiva mají popisnou funkci a slouží velmi často k dodání expresivnosti výrazu. Vzhledem k tomu, že právní texty nemají popisnou funkci a jedním z požadavků na právní jazyk je neexpresivnost, nacházejí zde přídavná jména menší prostor k uplatnění. Protože adjektiva jsou většinou součástí spojení s podstatným jménem, podíl samostatných názvů a názvů s přívlastkem je zhruba 50 %.

Vyšší výskyt sloves v neprávních textech má stejný důvod jako vyšší výskyt adjektiv v těchto textech: je to absence expresivní a popisné funkce právnických textů. Na konec ještě uvedme, že stejně jako v současné polštině se i v právních textech vyskytuje okolo 40 % gramatických slov.

Co se týká českého právního jazyka, substantiva se vyskytují skoro stejně často jako v právní polštině (38,61 %). Zajímavý je vyšší výskyt adjektiv (přes 17 %), který nemůže být způsoben větší expresivností textů, poněvadž požadavek na neutralnost je přítomen v českém i polském právním kontextu. Čeština má sice oproti polštině bohatší soubor adjektivních typů (máme na mysli adjektiva přivlastňovací). Ty se ale v právních textech nevyskytují tak často, abychom jimi mohli zmíněný rozdíl vysvětlit. Vysvětlením by mohl být možná fakt, že soubor českých textů je o něco širší z hlediska času, a tak jazyk starších předpisů nemusel důsledně splňovat požadavky, které se kladou na právnícký

text dnes. Zajímavý je rovněž výrazný rozdíl mezi výskytem zájmen (5,6 %) a předložek (11,4 %).⁶³

2.6 Syntaktické a morfologické prostředky právního textu

Tvrzení, že „pojęcie języka specjalistycznego jest funkcją pewnego zbioru zmiennych w zależności od dyscypliny, typu jego odbiorców i rodzaju potrzeb,“⁶⁴ se vztahuje nejen na slovní zásobu, ale také na prostředky syntakticko-morfologické i prostředky tvořící z jednotlivých vět souvislý text.

V kapitole o prvcích komunikační situace jsme uvedli, že podstatný vliv na text má adresát komunikátu (možná dokonce větší než emitent, protože emitent přizpůsobuje výpověď adresátovi). Pokud jde o právní texty, adresát není individuální, ale jedná se o skupinu lidí, která svými aktivitami zasahuje do oblasti lidské činnosti, která je upravena právem. Občanský zákoník se bude vztahovat na celou společnost, zatímco obchodní zákoník pouze na omezenou množinu lidí. Z hlediska možných příjemců právního textu můžeme společnost na několik skupin: 1. okruh osob, kterých se norma týká 2. okruh osob, který se s textem normy seznámí 3. okruh osob, které dokážou textu porozumět⁶⁵ 4. osoby, kterých se text netýká, nechtou jej, ale potenciálně se jich v budoucnu týkat může. Jedno mají tyto skupiny společné: zákonodárce se na ně obrací kolektivně, protože jestliže „ustawa nie zwraca się tylko do jednostki, tak i nie dostarcza ona również wartości i języka tylko jednej osoby. [...] te wartości i język należą do społeczeństwa i powinny być na tyle stałe i utrwalone, by mogły być znane i przewidywalne.“⁶⁶ Samozřejmě zákonodárce je také kolektivní orgán, a protože má právní jazyk charakteristické vlastnosti, které se opakují ve všech právních textech, hovoří se někdy o tzv. idiolektu prawodawcy.⁶⁷ Mezi takové charakteristické vlastnosti způsobené depersonalizací adresáta je absence

⁶³ Srov. Kořenský, J.: *Juristická a lingvistická analýza právních textů (právněinformatický přístup)*. Praha: AV ČR, 1999. s. 47-48.

⁶⁴ Pieńkos, J.: *Podstawy juryslingwistyki. Język w prawie – Prawo w języku*. Muza, Warszawa 1999, s. 68.

⁶⁵ Srov. Gizbert-Studnicki, T.: *Język prawny z perspektywy socjolingwistycznej*. PWN, Warszawa – Kraków 1986, s. 120.

⁶⁶ Pieńkos, J.: *Podstawy juryslingwistyki. Język w prawie – Prawo w języku*. Muza, Warszawa 1999, s. 59.

⁶⁷ Malinowski, A.: *Polski język prawny: Wybrane zagadnienia*. Warszawa: LexisNexis, 2006. s. 23.

sloves v 1. a 2. osobě,⁶⁸ užívá se pouze 3. osoby a to především v jednotném čísle. Ze syntaktických transformací je častá deagentizace (odstranění agenta z role podmětu, tzn. změna perspektivy popisu skutečnosti z podmětové na předmětovou), která má za důsledek vysoké zastoupení neosobních sloves s morfémem *się* (*staż adaptacyjny prowadzi się zgodnie z postanowieniem...*) a častějším užitím pasiva v konstrukcích *być/zostać* s trpným přičestím.⁶⁹

Typickou vlastností právních textů polských i českých je tendence ke kondenzaci větných struktur,⁷⁰ především s využitím nominalizace. Souvisí to s požadavkem úspornosti právních textů, v jehož důsledku je právní jazyk velice koncentrovaný (významově zatížený)⁷¹ a kompaktní. „Větný celek s kondenzátory vnímáme jako kompaktnější jednotku než souvětí s vedlejšími větami nebo dokonce nadvětný útvar, v němž jsou vztahy vyjádřeny větami formálně samostatnými.“⁷²

Nominalizací rozumíme syntaktickou transformaci, kdy z věty vzniká nominální struktura, čili kdy se predikát v určitém tvaru mění v podstatné jméno (*somolot wyleciał – wylot samolotu*) s přívlaskem v genitivu adnominálním (genitiv adnominální je v polštině běžnější než v češtině, protože nahrazuje česká posesivní adjektiva). Vznikají tak často dlouhé nominální struktury, jejichž používání je rizikové, protože v takto významově a formálně zhuštěné struktuře může často docházet k chybám nebo odchylkám od jazykové normy.⁷³ Dalším důsledkem nominalizací je, že se díky dlouhým nominálním konstrukcím zvyšuje průměrný počet slov ve větě, což zařazuje právní texty mezi skupinu textů, které jsou nejobtížnější ke čtení a porozumění. Často je délka jednotlivých vět větší než u vědeckých textů.⁷⁴ Délka textů však úzce souvisí s mírou

⁶⁸ Srov. Malinowski, A.: *Polski język prawny: Wybrane zagadnienia*. Warszawa: LexisNexis, 2006. s. 238.

⁶⁹ Srov. Wojtak, M.: *Styl urzędowy*. In: Bartmiński, J. et al.: *Współczesny język polski*. Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2001, s. 155.

⁷⁰ Srov. Jelínek, M.: *Jazyk a jeho užívání*. In: *Jazyk a jeho užívání: k životnímu jubileu profesora Oldřicha Uličného*. Univerzita Karlova, Praha 1996, s. 246.

⁷¹ Srov. Kořenský, J.: *Juristická a lingvistická analýza právních textů (právněinformatický přístup)*. Praha: AV ČR, 1999. s. 106.

⁷² Jelínek, M.: *Jazyk a jeho užívání*. In: *Jazyk a jeho užívání: k životnímu jubileu profesora Oldřicha Uličného*. Univerzita Karlova, Praha 1996, s. 248.

⁷³ Pawelec, R.: *Zrozumiałość i poprawność składniowa tekstów prawnych a problem nominalizacji*. In: Niewiadomski, A. A.Mróz a M. Pawelec. *Współczesny język prawny i prawniczy*. Warszawa: Lingua Iuris, 2007, s. 72.

⁷⁴ Srov. Malinowski, A.: *Polski język prawny: Wybrane zagadnienia*. Warszawa: LexisNexis, 2006. s. 202-203.

redundance výpovědi Právě vzhledem k tomu, že jedním ze základních předpokladů, s nímž právníci přistupují k interpretaci právních textů je ten, že všechny výrazy v něm obsažené mají svou unikátní výpovědní hodnotu (jsou tedy relevantní, nikoliv redundantní), požadavek na relevantnost všech významových slov výpovědi způsobuje potřebu zhuštění významu, tím také potřebu delších nominálních konstrukcí a v důsledku toho delších vět.⁷⁵

Dalším faktorem, který má vliv na syntaktické vlastnosti, pokud jde o užívání specifických forem morfologických kategorií sloves a spojování jednotlivých vět do souvětých celků, je pragmatický status právních textů. Právní text nepopisuje realitu, ale vytváří ji. Jinými slovy „mówić znaczy działać“.⁷⁶ Z toho důvodu také nelze jednotlivým výpovědím přiřadit hodnotu pravdy nebo nepravdy (to lze pouze u výpovědí, které něco konstatují). Právní normy vytvářejí zásady určitého postupování v jistých situacích, říkají, co je zakázáno, příkázáno, povoleno atd. Do souboru sloves, kterých se k takovému vyjadřování používá, jsou slovesa a predikativní konstrukce jako *być nakazane, być dozwolone, powinien, musieć, być zakazane, obowiązywać, nakazywać, powinien*⁷⁷ a také slovesa deklarativní *uznać przyrzekać, udzielić (pełnomocnictwa), zapisać*. Slovesa jsou užívána v přítomném čase a oznamovacím způsobu. Performativnost právních výpovědí samozřejmě není podmíněna užitím konkrétního performativního slovesa, ale tato vlastnost se vztahuje na celý soubor právních textů nezávisle na jejich konkrétní jazykové podobě.

Zajímavý je také výskyt spojek v právních textech. Ve srovnání s běžnou současnou polštinou se v právních textech objevuje vysoký podíl spojek *lub, oraz, jeżeli, albo* a *także*⁷⁸ které umožňují vyjádřit alternativy nebo podmínky. Spojka *jeżeli* vystupuje často v běžném jazyku ve spojení s *to* (*jeżeli będziesz*

⁷⁵ Pawelec, R.: *Zrozumiałość i poprawność składniowa tekstów prawnych a problem nominalizacji*. In: Niewiadomski, A. A.Mróz a M. Pawelec. *Współczesny język prawny i prawniczy*. Warszawa: Lingua Iuris, 2007, s. 76.

⁷⁶ Pieńkos, J.: *Podstawy juryslingwistyki. Język w prawie – Prawo w języku*. Muza, Warszawa 1999, s. 94.

⁷⁷ Srov. Malinowski, A.: *Polski język prawny: Wybrane zagadnienia*. Warszawa: LexisNexis, 2006. s. 104.

⁷⁸ Srov. ibidem: s. 82.

miał czas, to się odezwij). V právním jazyku je často pozice *to* obsazena přímo slovesem věty.⁷⁹

Vzhledem ke vztahu zákonodárce a adresáta (tzn. toho, kdo se musí podrobit právní normě) zákonodárce nemá potřebu odůvodňovat znění právní normy. Proto se v souvětí textů zákonů nevyskytují některé spojky, které se používají ke zdůvodňování určitého tvrzení (jak se často děje v textech s persfazivní funkcí). Jedná se např. o spojky: *toteż, a więc, zatem, ponieważ, bo, skoro*. Zákonodárce nepotřebuje k vydání právní normy svolení jednotlivce.⁸⁰

2.7 Struktura právního textu

Z hlediska struktury textu je důležitý kanál komunikace: psaný text (ať už na papír nebo v elektronické podobě). Psaná podoba textu umožňuje, aby byl text významově kondenzovaný, syntakticky komplikovaný, jak o tom byla řeč v předešlé kapitole. Vzhledem ke své významové zhuštěnosti a složitosti je pro porozumění textu velmi důležité, aby byl pečlivě strukturován. Polský právní text se od českého poněkud liší. Konkrétní odlišnosti představíme v kapitole o překladu a na tomto místě se omezíme pouze na stručnou charakteristiku strukturace polských zákonů.

Základní jednotkou polských zákonů je *artykuł*. Tato jednotka se považuje za úsek, který odpovídá jedné ucelené myšlence. Vhodné je, aby *artykuł* nepřesahoval jednu větu. Pokud není možné vyjádřit tuto ucelenou myšlenku v jedné větě nebo jsou jednotlivé myšlenky obsahově závislé na myšlence hlavní (takže nemohou tvořit samostatný *artykuł*), nastupuje dělení na menší a menší jednotky: *ustępy, punkty, litery, tirety*. *Artykuł* se čísluje většinou pomocí arabských číslic (v předpisech označených jako *kodeks* může mít i číslování římské), které zachovávají vzestupné číslování v rámci celého předpisu. Označeny bývají arabskou číslicí s tečkou a zkratkou *art.* v textech předpisů, ale při jejich citování si tečku ponechává pouze zkratka, nikoliv

⁷⁹ Srov. Malinowski, A.: *Polski język prawny: Wybrane zagadnienia*. Warszawa: LexisNexis, 2006. s. 80-81.

⁸⁰ Srov. Gizbert-Studnicki, T.: *Język prawny z perspektywy socjolingwistycznej*. PWN, Warszawa – Kraków 1986, s. 60.

arabská číslice. *Ustęp* je označován arabskou číslicí s tečkou, při citování si tečku zachová jen zkratka *ust.*, číslici píšeme bez tečky. Vzestupné číslování těchto jednotek se provádí v rámci jednoho *ustępu*. *Punkt* se označuje arabskou číslicí a oblou závorkou z pravé strany. Při citování se používá zkratka *pkt* a číslice bez závorčky. V právním textu končí každý *punkt* středníkem a poslední v rámci *ustępu* tečkou. Tečka po posledním *punktu* se neužije v případě, že je *ustęp* zakončen textem, který se vztahuje ke všem *punktům*. Tečkou se v tomto případě zakončí až tato společná část. V rámci *punktů* může být text rozčleněn na *litory*, které se označují malými písmeny latinky a závorkou z pravé strany bez písmen specifických pro polskou abecedu. Zakončením *liter* je čárka, za poslední literou středník nebo tečka. Pokud následuje za poslední *literou* společná část, píše se středník (nebo tečka) až po této části. Při citování se užívá zkratka *lit.* a příslušné písmeno bez závorčky. Nejmenší jednotkou jsou *tirety*. *Tirety* jsou zakončeny čárkou, poslední pak čárkou, středníkem nebo tečkou. Pokud následuje společná část, platí stejné pravidlo jako u *liter*. Strukturně vyšší celky než *artykuł* jsou pak *rozdziały*, *działy*, *tytuły*, *księgi* a *części*. Podrobnější informace o struktuře a způsobu číslování jednotlivých jednotek právních předpisů popisuje dokument *Zasady techniki prawodawczej*.⁸¹

⁸¹ *Zasady techniki prawodawczej*. In: *Dz.U. nr 100*. 2002. Dostupné z: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20021000908>

3 Překlad právního textu

Výše jsme uvedli, že právní jazyk patří do kategorie odborných jazyků. Překlad tohoto odborného jazyka se ale bude lišit od překladu většiny specializovaných textů.

V zásadě se dají odborné texty rozdělit do dvou skupin: texty z oblasti přírodních věd a texty z oblasti společenských věd. Právní texty patří samozřejmě do druhé skupiny. Každý, kdo měl co dočinění z oběma typy textu, jistě potvrdí, že texty z oblasti přírodních věd se obecně budou překládat snadněji než texty z věd společenských. Je jasné, že nová terminologie v oblasti přírodních věd nebo počítačů nemá ekvivalenty v cizích jazycích. Důležité je, že realita přírodovědného experimentu se dá přesně opsat, opakovat v různých prostředích a tím způsobit, aby si ji lidé zažili „na vlastní kůži“. V přírodních vědách jsou navíc společné znalosti sdílené jednotlivými specialisty více méně stejné. Jinými slovy: čteme-li knihu o plameňácích, kterou napsal americký vědec a pak jinou, kterou napsal francouzský vědec, můžeme si být jisti, že plameňák bude pořád plameňákem a ne např. sokolem. V angličtině, francouzštině i češtině bude znít výraz pro plameňáka jinak, ale bude pořád označovat plameňáka.

Společenské vědy používají sice také odbornou terminologii, ta je ale velice často vázána na realitu určitého zažitého společenského *modus vivendi*. Člověk, který čte text a danou společnost nezná, často nemusí terminologii bez komentáře pochopit. Příklady nám budiž knihy *Egyptian Sinuhet* Miky Waltariho, *Šógun* Jamesa Clavella nebo *Quo vadis* Henryka Sienkiewicze. Jedná se o texty beletristické, které se ale odehrávají v jiné společenské realitě a popis prostředí se opírá o skutečné společenské reálie (starověký Egypt, staré Japonsko, antický Řím). Bez komentářů a vysvětlivek autorů by se každý čtenář v textu rychle ztratil.

Texty o právu představují z pohledu translatologie speciální druh textů, protože stejně jako společenské texty nebo texty výše uvedených románů se vážou na určitou společenskou realitu. Jejich specifikum však spočívá v tom, že jsou s touto realitou svázány mnohem víc než texty z oblasti jiných společenských věd. Je tomu tak proto, že společenskovední texty realitu

popisují, jsou deskriptivní. Podstata právních textů však spočívá v tom, že tyto texty patří mezi texty pragmatické, tzn. takové, které realitu tvoří, nikoliv popisují. Tato realita má svá specifika v podobě např. historického vývoje právních institucí, různých způsobů tradičního jazykového vyjadřování, jak o tom byla řeč v předcházející kapitole.

Stejně jako žádný národ nemá úplně stejnou historii, nemá ani úplně stejný systém práva, systém institucí atd., „[...] w zasadzie nie istnieją na świecie w dwóch różnych krajach i językach dwie takie same instytucje o podobnej nazwie i zakresie kompetencji, mające pełne odpowiedniki terminologiczne. [...] Nie można tłumaczyć norm prawnych bez uwzględnienia faktu, że zostały one zredagowane i uchwalone przez i dla innych odbiorców niż obywatele własnego państwa, którzy żyją i myślą w warunkach odmiennych od naszych.“⁸²

Z výše zmíněných výroků je jasné, že největším problémem bude překlad právní terminologie. Než se k ní však dostaneme, popíšeme stručně komunikační situaci, od které se odvíjí překladatelská strategie a následně podoba překladu právního textu jako celku.

3.1 Prvky ovlivňující podobu překladu právního textu

Velice zdařilý a rozpracovaný model komunikační situace, na jejíž analýze by měl spočívat výběr překladatelské strategie, představila D. Kierzkowska v knize *Tłumaczenie prawnicze*,⁸³ o něž se budeme v této kapitole opírat. Navíc „wydaje się, że zarówno wśród teoretyków, jak i praktyków tłumaczenia prawniczego, dominuje pogląd, iż właściwa strategia powinna uwzględniać każdorazowo wszystkie elementy sytuacji komunikacyjnej, w której odbywa się proces translacyjny [...]“⁸⁴

⁸² Pieńkos, J.: *Podstawy juryslingwistyki. Język w prawie – Prawo w języku*. Muza, Warszawa 1999, s. 144, 148-149.

⁸³ Srov. Kierzkowska, D.: *Tłumaczenie prawnicze*. Translegis, Warszawa, 2008, s 75. Jednotlivé kategorie této i dalších tabulek přeložil a pro potřeby této práce zjednodušil a modifikoval autor. V této práci nepracujeme s pojetím „diskursu“, jak ho chápe Kierzkowska, ale s tím pojetím, jak jsme jej definovali výše.

⁸⁴ Ibidem: s. 70-71.

Komunikační situace se dá schematicky shrnout do tabulky (Kierzkowska používá terč s osmi soustřednými kruhy představujícími jednotlivé prvky komunikační situace, které musí být brány v úvahu při překladu právního textu). Jedná se tedy o cestu, kterou každý originální právní text prodělá v rukou překladatele na cestě k překladu:⁸⁵

Typ prvků ovlivňující překl. strategii	Povaha prvků
1. Postavení originálního textu v původní komunikační situaci; jeho autor	Status, místo, čas a situační kontext vzniku výpovědi
2. Funkce originálu	Referenční, informační, preskriptivní, expresivní, apelativní, fatická
3. Překladatel textu	Stroj, člověk, specialista, laik, (ne)rodilý mluvčí cílového jazyka
4. Vztah originálu a překladu	Zachování / odstranění specifčnosti původního textu
5. Omezení	Konvenční, institucionální, lokální jazykový úzus
6. Typ překladatelské strategie	Adaptace, idiomatický, interlineární nebo doslovný překlad
7. Nejdůležitější sdělení	Jazykové, kulturní, odborné
8. Technika překladu	Amplifikace, výpůjčka, kalk, kompenzace, vysvětlivky, vynechání informace, zkratka, parafráze, jiné...

Na základě výběru konkrétních prvků vzniká cílový text určený příjemci. Prvky jednotlivých rovin se kombinují. První dvě kategorie se vztahují k textu originálu, ostatní se bezprostředně odrážejí v cílovém textu. Jednotlivé kategorie spolu vzájemně souvisejí a některé se navzájem implikují (např. to, že originál je právním textem implikuje v kategorii 8, že důležitější bude zachování věcné podstaty, tedy odborné stránky, než zachování originální podoby jazyka zdrojového právního textu). Pokud si zase překladatel vybere jako dominující princip překladu zachování odborného sdělení, neznamená to automaticky, že nebude svůj překlad muset zároveň vsadit v určité kulturní souvislosti. Výběr určitých kategorií, podle nichž se překladatel bude řídit, tedy neimplikuje vyloučení všech ostatních. Jde spíše o to, aby překladatel našel vhodný

⁸⁵ Srov. Kierzkowska, D.: *Tłumaczenie prawnicze*. Translegis, Warszawa, 2008, s. 75

kompromis mezi jednotlivými relevantními kategoriemi (které budou od sebe oddělovány vždy trochu uměle, neboť v jazyku práva vše souvisí se vším) a dokázal se vyvarovat těch, kterými se právní (nebo jiný) druh textů nevyznačuje (např. expresivní výraz by byl popřením jedné z důležitých vlastností právního textu – neutrálnosti).

„Przejście od języka do języka prawa przy przekładzie nie odbywa się tylko na płaszczyźnie językowej czy też instytucjonalnej, to przejście dokonuje się również na płaszczyźnie od kultury do kultury.“⁸⁶

Kierzkowska⁸⁷ jako hlavní vlastnosti originálu právního textu a principy, kterými by se překladatel měl řídit při překladu, definovala v jednotlivých kategoriích takto: 1. Status 2. Preskriptivní 3. Specialista 4. Zachování originality 5. Institucionální omezení 6. Idiomatický překlad 7. Odborné sdělení 8. Kompenzace.⁸⁸

Nebudeme mechanicky přepisovat, co jednotlivé kategorie a jejich prvky v tabulce znamenají, protože pro nás jsou důležité pouze ty, které se vztahují k právnímu textu. Na tomto místě tedy vysvětlíme pouze šest z osmi výše zmíněných principů překladu, jelikož charakteristice právního textu obecně (čili jazyku polského právního textu) bylo věnováno dost místa v předchozí kapitole.

Kategorie 3 může budít nejasnosti, poněvadž se může zdát, že výběr jednoho prvku vylučuje jiný. I když podle našeho názoru je specialistou na překlad právních textů většinou rodilý mluvčí cílového jazyka, připouští se, že existují takoví, jejichž rodným jazykem je jazyk výchozí. Takový překladatel by měl ale vždy konzultovat překlad s rodilým mluvčím a znalcem právního cílového jazyka překladu.⁸⁹

Problém profilu překladatele však může dostat i jiný rozměr: jde o to, zda překládá právník nebo profesionální překladatel. Oba typy překladatelů je možné zařadit do skupiny „specialista“. Problém je v tom, že v situaci, která není ideální, jsou právník a profesionální překladatel specialisty z hlediska překladu právních textů často pouze napůl. U právníků je riziko, že neznají

⁸⁶ Pieńkos, J.: *Podstawy juryslingwistyki. Język w prawie – Prawo w języku*. Muza, Warszawa 1999, s. 150.

⁸⁷ Kierzkowska, D.: *Tłumaczenie prawnicze*. Translegis, Warszawa 2008. s. 87.

⁸⁸ Srov. ibidem: s. 75.

⁸⁹ Srov. ibidem: s.86.

dokonale gramatiku a stylistiku jazyka, do něhož překládají. U profesionálních překladatelů zase to, že neporozumí dostatečně právnímu textu originálu a nedokážou porovnat jednotlivé právní systémy. Jinými slovy: ze čtyř prvků, ze kterých se skládá každý text (sémantiky, slovní zásoby, syntaxe a stylistiky) nezná často ani jeden všechny stejně dobře.⁹⁰ Je tedy jasné, že „v procesu mezijazykového překladu se [...] překladatel nevyhne poznatkům srovnávacího práva, jež využívá v nejdůležitější metodě mezijazykového překladu, kterou je srovnávací metoda právně komparatistická.“⁹¹

Kategorie 4 se zachováním originality počítá především u terminologie, naopak ostatní charakteristiky textu (záležitosti morfo-syntaktické, normy strukturace textu atd.) by měly respektovat cílový jazyk.⁹² Tématem ekvivalenčního překladu se budeme zabývat níže.

Omezení se také týkají především terminologie, poněvadž svoboda překladu termínů je ve srovnání s běžným jazykem silně omezena.

Idiomatický překlad odpovídá víceméně definici, kterou jsme v první kapitole zvolili pro komunikativní překlad: bere text komplexně a překládá ho s přihlédnutím k cílovému jazyku.

Pro překlad právního textu jako pro typ odborného textu je samozřejmě nejdůležitější předat informaci nikoliv estetickou, ale věcnou. Význam má přednost před formou. Kulturní a jazykové aspekty vstupují do hry především při hledání ekvivalentu. Správnost užívání gramatiky je v každém odborném díle samozřejmostí.⁹³

Pokud jde o poslední kategorii, zde existuje široký konsenzus na nepřipustnosti amplifikace (rozšiřování, tj. výraz s menší extenzí přeložit výrazem s extenzí větší). Kalky a výpůjčky se tolerují především v překladech zákonů, poněvadž v překladu právních textů není zvykem komentovat text překladatelskými poznámkami. Používání kalk a výpůjček je tedy prostředkem,

⁹⁰ Srov. Pieńkos, J.: *Podstawy juryslingwistyki. Język w prawie – Prawo w języku*. Muza, Warszawa 1999, s. 137-139.

⁹¹ Tomášek, M.: *Překlad v právní praxi*. Linde, Praha 2003. s. 100.

⁹² Kierzkowska, D.: *Tłumaczenie prawnicze*. Translegis, Warszawa 2008. s. 79.

⁹³ Srov. ibidem: s. 81-82.

jak předejít tvoření neologismů a přitom zachovat originalitu původního právního textu.⁹⁴

3.2 Role příjemce v překladu právního textu

Výše jsme se zabývali prvky komunikační situace, jejíž součástí je právní text. Byla také zmíněna důležitá role příjemce takového textu, poněvadž právní text usiluje o to, aby se příjemce choval určitým způsobem (v souladu s normou). Role příjemce je při vzniku překladu snad ještě důležitější než role příjemce původního, protože překlad obecně a právní překlad zvláště, je vytvořen vždy z potřeby určité skupiny příjemců, která se může značně lišit. Ve státech s více úředními jazyky je překlad právního textu z jednoho jazyka do druhého právní normou. Naopak překlad právní normy do jazyka jiného než úředního, může vzniknout z různých potřeb příjemce: může jít o překlad právní normy pro účely přednášky o právním systému určité země na vysoké škole, může se jednat o oficiální překlad právní normy pro potřeby ministerstva zahraničí jiné země nebo pro potřeby firmy, která chce zahájit podnikání v určité zemi. Každému z těchto zadavatelů půjde o něco jiného a jejich potřeby podobu právního textu ovlivní.

Kierzkowska rozdělila obecně typy příjemců následovně:⁹⁵

Typ příjemce	Charakteristika	Konkrétní příklad
Příjemce blízký	Zná cizí právní jazyk a kulturu nebo ji má motivaci ji poznat	Obchodník, právník, student, překladatel
Příjemce vzdálený	Nezná právní cizí právní jazyk ani kulturu a nechce ji ani poznat	Turista, běžný člověk v zahraničí

Pokud překládáme právní normu, jedná se vždy o text určený blízkému příjemci (proto pomineme bližší charakteristiku příjemce blízkého). Obchodníkovi, který chce začít podnikat v zahraničí, musí být totiž jasné, jaké existují např. právní formy podnikání, jaké povinnosti se na určitý podnikatelský

⁹⁴ Kierzkowska, D.: *Tłumaczenie prawnicze*. Translegis, Warszawa 2008. s. 84-85.

⁹⁵ Srov. ibidem: s. 88. Tabulka byla zjednodušena

subjekt vztahují atd. Aby mohli postupovat podle zákona, potřebují se co nejlépe seznámit s právními realitami státu, v němž chtějí podnikat.⁹⁶

3.4 Ekvivalenční překlad

Největší potíže s ekvivalenčním překladem se týkají terminologie, protože „terminologia jest nie tylko zagadnieniem nazw, lecz także zagadnieniem socjalnych rzeczywistości. [...] z trudem można tolerować pojęcie ekwiwalencji; to za duże słowo, jednak do jej osiągnięcia należy zawsze dążyć.“⁹⁷

Z výše uvedeného výroku by se mohlo zdát, že vůbec používání pojmu ekvivalence při tomto typu překladu je nonsens. Ekvivalentem se totiž rozumí totožný denotát dvou cizojazyčných termínů a ty se většinou ve dvou právních systémech nevyskytují. Než se však začneme zabývat jednotlivými typy ekvivalence, rádi bychom upozornili na důležitý fakt: vzhledem k tomu, že se určité zákony zejména po vstupu do EU tvoří na základě direktiv a směrnic EU a jsou pro všechny země Unie závazné, existují často termíny pro jeden pojem ve většině jazyků zemí, které dané nařízení nebo směrnici schválily. Takovou stranou je např. jedna z částí portálu Evropské komise *Eur-lex*.⁹⁸ Tyto strany popř. glosáře mezinárodních právních termínů ulehčují překladateli práci. Většina norem však není na zákonodárství EU vázána přímo a často jsou změny podle směrnic EU prováděny u již existujících jednotlivých zákonů novelizacemi, a ne vytvořením zcela nového zákona. Právě takový překlad je z hlediska terminologického nejobtížnější.

Základní kritérium, kterým se bude překladatel při rozhodování o použití ekvivalentu řídit je, že „tłumaczenie jest pełnowartościowe, gdy wyrazy (terminy) [...] występujący w przekładzie odtwarzają w sposób precyzyjny odpowiadające im wyrazy (terminy) [...] zawarte w dziele oryginalnym, nie naruszając jednocześnie logicznych powiązań między nimi. Pod względem

⁹⁶ Srov. Kierzkowska, D.: *Tłumaczenie prawnicze*. Translegis, Warszawa 2008. s. 88-89.

⁹⁷ Pieńkos, J.: *Podstawy juryslingwistyki. Język w prawie – Prawo w języku*. Muza, Warszawa 1999, s. 155.

⁹⁸ Eur-lex. *Europa.eu* [online]. 20/05/2011 [cit. 2012-08-07]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/SuiteLegislation.do?T1=V112&T2=V1&T3=V1&RechType=RECH_legislation&Submit=Szukaj

semantycznym przekład jest równoważny (ekwiwalentny), gdy oddaje w sposób ścisły znaczenie wszystkich wyrazów (terminów), zwrotów i zdań zawartych w dziele naukowym lub technicznym.“⁹⁹

Pokud již překladačel dojde k závěru, že ekvivalent existuje, nastupuje otázka, co mají termíny společného a čím se liší. Úplný ekvivalent by musel označovat v zemi cílového jazyka v právním systému tu samou nebo velice podobnou instituci s tou samou nebo velice podobnou funkcí jako v prostředí, kde originál vznikl¹⁰⁰ a ve světle toho, co bylo řečeno výše je jasné, že to není častý případ. Často se tedy setkáváme s termíny dynamická nebo funkční ekvivalence pro termíny, vykazují jistou míru podobnosti a jistou míru různosti. Výběr spočívá jen na překladačeli, který stojí před nebezpečím, že se dopustí použitím konkrétního ekvivalentu významového zkreslení.¹⁰¹

Odpověď na otázku, do jaké míry můžeme tolerovat různost již existujících ekvivalentů v cílovém jazyce, je opět příjemce cílového textu. A poněvadž nám v tomto případě jde o právní normy pro příjemce blízkého, bude text orientován výrazně na denotáty cizích pojmů. Překlad tedy bude „více“ závislý na výchozím textu než překlad pro příjemce dalekého. Existuje-li tedy podezření, že by určitý termín cílového jazyka mohl budít nežádoucí konotace u příjemce tak silné, že by jej mohl zmást, pak je nutno ho nahradit ekvivalentem novým.¹⁰² Pokud je termín dvou nebo víceslovný, pak lze užít jeho části, aby v příjemci vyvolaly vhodné konotace. Kierzkowska uvádí příklad porovnání polského *spółka z ograniczoną odpowiedzialnością* a britského *limited company*. Britský termín má širší význam, takže polský termín nemůže být pro britského blízkého přeložen tímto způsobem. Je možné však využít spojení *limited liability* a stvořit termín *limited liability company*. Britský příjemce si tak uvědomí, že změna termínu bude pravděpodobně znamenat i změnu denotátu.¹⁰³

⁹⁹ Pieńkos, J.: *Podstawy juryslingwistyki. Język w prawie – Prawo w języku*. Muza, Warszawa 1999, s. 163.

¹⁰⁰ Kierzkowska, D.: *Tłumaczenie prawnicze*. Translegis, Warszawa 2008. s. 101.

¹⁰¹ Pieńkos, J.: *Podstawy juryslingwistyki. Język w prawie – Prawo w języku*. Muza, Warszawa 1999, s. 180.

¹⁰² Kierzkowska, D.: *Tłumaczenie prawnicze*. Translegis, Warszawa 2008. s. 104.

¹⁰³ Srov. ibidem: s. 105-106.

Český termín je naopak významově tak blízký, že může být bez obav přeložen jako *společnost s ručením omezeným*.¹⁰⁴

Jen pro úplnost připomeňme, že u vzdáleného příjemce jde spíše o přiblížení určité právní reality na základě reality jemu známé. Proto míra podobnosti nemusí být tak rozhodující. Překlad pro takového příjemce v něm má vzbudit konotace, proto budou ekvivalenty voleny tak, aby mu konotace pomohly odhalit jemu známé právní pojmy v nových souvislostech právního myšlení cizí země¹⁰⁵ (takže překlad *limited company* by byl pravděpodobně dostatečný).

Je velmi rozšířený názor, že existují tři druhy ekvivalence: úplná, částečná a nulová.¹⁰⁶ Tento předpoklad však není přijmán všemi. Stejně jako se málokdy objeví případ ekvivalence úplné, stejně málo se objevují podle některých autorů případy ekvivalence nulové. Je to zejména proto, že lidské činnosti a vztahy jsou do jisté míry podobné v každé kultuře a právo, které je reguluje pro tyto vztahy musí nacházet adekvátní terminologii. Je tedy možné skoro vždy v jednotlivých jazycích nacházet částečné ekvivalenty pro uchopení určitých pojmů,¹⁰⁷ „ponieważ stwierdzenie, że jakiś termin nie ma identycznego lub bardzo podobnego odpowiednika, w innym systemie, tzn. jest ‚terminem bezekwiwalentowym‘, jest wynikiem określonego postępowania [...]. Procedura ta polega mianowicie na analizie porównawczej wybranej pary lub par domniemanych ekwiwalentów i dopiero negatywny wynik analizy uprawnia nas do stwierdzenia, że porównywane pojęcie nie ma sobie podobnego w innym systemie prawnym.“¹⁰⁸ Podobnost bývá tedy občas malá, ale většinou ne nulová.

Autoři se ale vesměs shodují na tom, že objektivní hranice přijatelné podobnosti a nepřijatelné různosti ekvivalentů záleží především na překladateli. Proto je pro profesionálního překladatele nezbytná znalost práva a právní komparatistiky, aby mohl na škále úplný ekvivalent – nulový ekvivalent konkrétní termín domácího právního systému lokalizovat. Pro překladatele-

¹⁰⁴ Polsko. Svaz obchodu a cestovního ruchu ČR. *Pravidla pro volný pohyb služeb a svobodu usazování v EU* [online]. 2006 [cit. 2012-08-07]. Dostupné z:

<http://www.socr.cz/images/prirucka/pdf/pl.pdf>

¹⁰⁵ Srov. Kierzkowska, D.: *Tłumaczenie prawnicze*. Translegis, Warszawa 2008. s. 104.

¹⁰⁶ Srov. Tomášek, M.: *Překlad v právní praxi*. Linde, Praha 2003. s. 100.

¹⁰⁷ Srov. Kierzkowska, D.: *Tłumaczenie prawnicze*. Translegis, Warszawa 2008. s. 114.

¹⁰⁸ Srov. ibidem: s. 115.

právníka je zase důležité znát jazyk a přizpůsobit podobu textu žádoucí formě ve všech jejích jazykových ohledech.

3.5 Způsoby tvoření terminologického ekvivalentu

Výše uvedený příklad s překladem obchodní společnosti dobře reprezentuje, jak je možné stvořit termín s využitím běžných slovních spojení cílového jazyka a jeho větším zpřesněním (odlišením) pomocí přívlastku od právního termínu v cílovém jazyce již existujícím. Zajímavá situace je u slov, která jsou uznána za své funkční ekvivalenty, ale málokdy se pokrývají významově: např. *sędzia* (*judge*), *sąd* (*court*), *notariusz* (*notary public*) jsou slova, která si významově naprosto neodpovídají, i když na nejvyšším stupni abstrakce přece jen něco společného mají.¹⁰⁹

Zajímavou metodou tvoření nové terminologie jsou tzv. poloekvivalenty, kdy se terminologie domácího jazyka přizpůsobí částečně jazyku výchozímu s tím, že se odejme část termínu (*notariusz* → *notary*, místo *notary public*), nebo se využije již existujícího termínu a přidá se upřesňující výraz (*skarb państwa* → *State Treasury*, místo *Treasury*).¹¹⁰

Jinou technikou je kalkování, tzn. přesný překlad určité struktury originálu do cílového jazyka. Spočívá v tom, že se oddělí výrazová stránka určitého výrazu, plně se přizpůsobí cílovému jazyku a současně si takto vzniklý výraz zachová mluvnické kategorie originálního termínu či spojení, protože tento postup se nemusí vztahovat jen na terminologii. Z významové hlediska se jedná o výpůjčku, poněvadž je nový neznámý význam zaváděn do určitého ustáleného systému pojmů.¹¹¹ Příkladem terminologické kalky je polský termín *podatek od wartości dodanej* (z *value added tax*),¹¹² ale zkratka *podatek VAT*. Zkratka zachovala iniciály původního výrazu, ale při popisu existuje také termín *wartość dodana*. Je zajímavé, že se zkratka nejen nezpolsřtila a nevyměnila *v* za *w*, ale že dochází ke kumulaci významů, poněvadž písmeno *t* je iniciálou *tax*,

¹⁰⁹ Srov. D.: *Tłumaczenie prawnicze*. Translegis, Warszawa 2008. s. 119.

¹¹⁰ Srov. ibidem. s. 120.

¹¹¹ Srov. Tomášek, M.: *Překlad v právní praxi*. Linde, Praha 2003. s. 122.

¹¹² Srov. Kierzkowska, D.: *Tłumaczenie prawnicze*. Translegis, Warszawa 2008. s. 121.

což je vyjádřeno též slovem *podatek*. V češtině se užívá buď zkratka *DPH*, nebo plný termín *daň z přidané hodnoty*.

Jazykové výpůjčky jsou slova a slovní spojení, která přechází z textu originálního v podobě nezměněné výrazově ani významově,. Běžné a typické jsou pro právní jazyk výpůjčky z latiny, např. *mutatis mutandis*. V současnosti jsou čerpány výrazy hlavně z angličtiny: *leasing*, *know-how*.¹¹³ Při překladu polského parlamentu se běžně v angličtině užívá slova *Sejm*, popř. *Seym*. Tento druhý případ je tzv. výpůjčka naturalizovaná, neboť její grafická podoba respektuje ortografii angličtiny.¹¹⁴

Vytvoření ekvivalentu opisem není ani časté ani žádoucí, poněvadž přesná parafráze významu je ve většině případu dlouhá a rozvleklá. Z toho důvodu je také velmi obtížné jí používat jako termín, protože způsobuje komplikace v mluveném projevu, citace takového ekvivalentu jsou příliš dlouhé, především při vysoké frekvenci vystupování v textu.¹¹⁵

Poslední typ ekvivalence se vztahuje k výrazům frazeologickým. Tyto výrazy mají většinou odpovídající ekvivalenty v cílovém právním jazyce a proto se překládají právě konvenčními frázemi. Znalost právního cílového jazyka je tedy nezbytná: *prowadzić działalność gospodarczą* → *podnikat* (ne „provádět hospodářskou činnost), *ujawnić informacje* → *poskytnout informace* (ne „odkrýt informace“).¹¹⁶

Překladatel by měl mít vždy na paměti, že „trudności osiągnięcia przekładu, który łączy konieczną precyzję z jego jakością językową, nie może pozwolić zapomnieć tłumaczowi o podstawowym nakazie poszanowania ducha języka.“¹¹⁷

¹¹³ Srov. Tomášek, M.: *Překlad v právní praxi*. Linde, Praha 2003. s. 127.

¹¹⁴ Srov. Kierzkowska, D.: *Tłumaczenie prawnicze*. Translegis, Warszawa 2008. s. 121.

¹¹⁵ Srov. ibidem: s. 123.

¹¹⁶ Srov. ibidem: s. 123.

¹¹⁷ Pieńkos, J.: *Podstawy juryslingwistyki. Język w prawie – Prawo w języku*. Muza, Warszawa 1999, s. 181.

4 Analýza vybrané části překladu obchodního zákoníku

Na základě toho, co bylo řečeno o právním jazyku a překladu právních textů výše, jsme se pokusili analyzovat o překladatelskou analýzu vybrané části obchodního zákoníku. Tato část obsahuje prvních padesát pět paragrafů, a zahrnuje tedy celou první část. V naší analýze se budeme soustředit zejména na míru ekvivalence překladu. Porovnávali jsme zejména slovní zásobu českého originálu a překladu do polštiny.

4.1 Charakteristika glosáře

Vytvořili jsme glosář, který obsahuje cca tři sta dvacet položek. Tyto položky zahrnují překlad terminologie a dalších autosémantických slov, jazykové šablony a gramatická slova. U sloves je specifikována jejich rekce pomocí písmene označujícího pád a v případě sloves, které mohou vyžadovat doplnění dalším komplementem, je pádová charakteristika takového komplementu charakterizována neurčitým zájmenem.

Glosář je rozdělen na tři části (sloupce): 1. český výraz/spojení slov 2. Polský překlad a 3. Status termínu/spojení slov. Status termínu se týká terminologie, slovních šablon a spojení, které se na základě naší zkušenosti s jazykem jeví jako příznačné pro právní text.

Slova v první části jsou řazena podle abecedy. Termíny se zřídka skládají pouze s jednoho slova (např. *stanovy*), častější je situace, kdy má termín podobu syntagmatu, tedy složku dominující a dominovanou (např. *obchodní společnost*). Takové termíny nebo typická slovní spojení jsou řazena podle dominujícího členu: tedy toho, který představuje jádro termínu. V termínů to je většinou podstatné jméno a přívlastek, ve slovním spojení se slovesem je to sloveso. Konkrétní termín nebo spojení jsou potom uvedena v závorce za slovem a to tak, že slovo před závorkou je zkráceno na první písmeno s následnou tečkou.

Neologismus (N) znamená nový termín, ekvivalent (E) znamená, že termín v právní (nebo právnícké) polštině již existuje. Pokud je za písmenem

„E“ uveden v závorce ekvivalent, znamená to, že tento termín se objevil v polském zákoně, ale překladatel se rozhodl užít kromě něho také dalšího výrazu. Šlo nám o to, aby čtenář viděl, který ekvivalent je v rámci právního jazyka nový. Pokud se za písmenem „N“ objeví v závorce ekvivalent, znamená to, že se daný ekvivalent podařilo dohledat v polských zákonech nebo na internetových portálech, které se zabývají právem. Konkrétní polské zákony, v nichž byly ekvivalenty dohledávány, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Písmeno „N“ neznámá, že by autor užil slovo, které by před tím neexistovalo, ale že použil slovo, které se v polštině vyskytuje, pro překlad českého termínu a rozhodl se nevyužít ekvivalentu, které mu nabízí právní polština.

Některými možnostmi ekvivalenčního překladu terminologie se budeme zabývat hlouběji a pokusíme se zamyslet, proč autor nevyužil překladu funkčním ekvivalentem. Předem upozorňujeme, že naše úvahy nebudou mít ambici přinést řešení překladu konkrétních ekvivalentů. Kladou si za cíl konkrétně čtenáři ukázat, jak těžké může být rozhodování překladatele právních textů (ne)využít ekvivalent, který existuje v právním jazyce blízkém jazyku originálu. Vzhledem k tomu, že byla analyzována pracovní překladová verze, mohly by být naše komentáře také podnětem k terminologické diskuzi o ekvivalenčním překladu pojmů českého a polského obchodního práva.

Na tomto místě bychom ještě rádi předeslali, že pracujeme s textem obchodního zákoníku v elektronické podobě, tzn. jeho znění je aktualizováno. Zrušené pasáže nejsou z elektronické verze vymazány, ale vyškrtnuty. Číslování ani text překladu první části neodpovídá na některých místech číslování a uspořádání obchodního zákoníku. Překlad byl dokončen v lednu r. 2003 a překladatel tedy překládal aktuální znění r. 2003. Vzhledem k tomu, že zákon v tištěné podobě je nám nedostupný a nemůžeme se tedy ujistit, že překladatel udělal v číslování chybu, nebudeme v této práci uspořádání části, která se jazykově ani strukturně neshoduje s českým originálem, kriticky hodnotit. Pojmy nebo slovní spojení, které jsou obsažena v této části, budeme rozebírat pouze tehdy, jestliže jsme našli odpovídající text na jiném místě českého obchodního zákoníku.

4.2 Překlad vybrané terminologie

Z glosáře je vidět, že autor zavedl jen v první části překladu obchodního zákoníku mnoho nových a neobvyklých termínů. Překlady ne příliš zdařilé jsme do glosáře ani nevpisovali a nechali si je do této části, která se bude zabývat kritikou překladu.

4.2.1 Neologismy výpůjčkové

Nejméně zdařilé byly z terminologického hlediska podle našeho názoru překlady částí, které obsahovaly české termíny *konkurs*, *insolvence*, *dlužník* atd. Vzhledem k tomu, že zákoníky různých zemí regulují různý rozsah oblasti lidské činnosti, pro hledání ekvivalentů bylo nutno nahlédnout kromě *Kodeksu spółek handlowych* (který se asi nejvíce obsahově kryje s českým obchodním zákoníkem) také do zákona z názvem *Prawo upadłościowe i naprawcze*. Zde se pojem *konkurs* (jak jej přeložil překladatel) nevyskytuje. Tento zákon nám však nabízí ekvivalent *upadłość* pro pojmenování stavu nebo *postępowanie upadłościowe* pro pojmenování procesu. Slovo *konkurs* se jako samostatný termín v první části českého obchodního zákoníku vyskytuje často, není však na všech místech přeloženo stejně. Na jednom místě překladatel použil opis s polským ekvivalentem: *po prohlášení konkursu na majetek*¹¹⁸ - *już w okresie upadłości*¹¹⁹ na ostatních místech je použita výpůjčka. Za pomoci této výpůjčky byl potom stvořen termín *zarządca konkursowy*¹²⁰. S tím souvisí také překlad slovního spojení *vyhlásit insolvenční návrh na majetek*¹²¹, který překladatel přeložil *ogłoszenie konkursu na majetek*¹²². O termínu *insolvenční správce* bude ještě řeč dále. Zde překladatel použil výpůjčky *konkurs* k překladu jiného slova, čímž by mohlo dojít k omylu. *Insolvence* má ekvivalent *niewypłacalność*. Tento termín se však neobjevuje ve spojení se slovesem. Existuje však slovní spojení

¹¹⁸ § 381 odst. 4 písm. c) zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník. [online]. [cit. 2012-08-12]. Dostupné z: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/obchzak/cast1.aspx>

¹¹⁹ Art. 31a ust. 4 pkt. c) In *Kodeks handlowy Republiki Czeskiej (pełne brzmienie ze wszystkimi zmianami wprowadzonymi do końca roku 2002)*. Czesko-polska Mieszana Izba Handlowa, Ostrava 2003.

¹²⁰ Ibidem: Art. 27a ust. 2 pkt. b)

¹²¹ § 381 odst. 4 písm. c) zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

¹²² Art. 31a ust. 2 In *Kodeks handlowy Republiki*

ogłoszyć upadłość. Z těchto výrazů by tedy podle našeho názoru měly vzniknout příslušné ekvivalenty a slovní spojení.

Vhodně je zvoleno slovo *koncern*¹²³ vyskytující se v české i polské verzi. Koncern je totiž dále definován (v závorce je uvedeno, kde přesně) a čtenář si může význam slova okamžitě pohodlně dohledat.

Za tento typ neologismu bychom mohli považovat také výraz *fuzja*¹²⁴, i když se samozřejmě nejedná o překlad z češtiny, ale o původně latinské slovo, které se dostalo do obchodního slovníku pravděpodobně vlivem angličtiny. V zákonech se toto slovo nevyskytuje, v běžném jazyce ano. Považujeme jej za vhodnou kalku, i když v právní polštině existuje slovo *połączenie*. To ale překladatel využil pro rozlišení dvou druhů fúze: *sloučení (połączenie)* a *splynutí (spłynięcie)*¹²⁵. Druhý výraz je diskutabilní (v textu takového typu by mohl znít expresivně).

4.2.2 Neologismy a slovní spojení kalková

Na jiném místě vznikly další termíny jako *zarządca wyównawczy, zarządca przymusowy*¹²⁶ zatímco v české verzi je jen termín *insolvenční správce*¹²⁷. Zde se jedná o část, která se strukturou ani číslováním nepodobá současné podobě českého zákoníku. Je tedy možné, že původně zde kromě výše zmíněného termínu figurovaly i výrazy *správce konkursní podstaty* a *nucený správce*. V tom případě by byl ekvivalent *zarządca przymusowy* za *nuceného správce* zvolen vhodně, tento ekvivalent totiž existuje. Termín *insolvenční správce* a *správce konkursní podstaty* by mohl být inspirován předpisem *Prawo upadłościowe i naprawcze* a mohly by tedy být využity ekvivalenty *syndyk* nebo *kurator* (s přívlastkem: *k. masy upadłościowe*). *Insolvenční správce* a *správce konkursní podstaty* jsou funkcemi odlišnými a české právo definuje pro každého z nich jiné podmínky, proto je vhodné je i v překladu rozlišovat. S tím souvisí

¹²³ § 11 odst. 6 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

Art. 11 ust. 6 In *Kodeks handlowy Republiki*.

¹²⁴ Art. 28a ust. 1 In *Kodeks handlowy Republiki Czeskiej*

¹²⁵ Art. 28 ust. 1 pkt. b) In *Kodeks handlowy Republiki Czeskiej*

¹²⁶ Art. 27a ust. 2 pkt. b) In *Kodeks handlowy Republiki Czeskiej*

¹²⁷ § 38i odst. 1 písm. b) zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

také překlad slovního spojení *vyhlásit insolvenční návrh na majetek*¹²⁸ jako *ogłoszyć upadłość*, a *ne ogłoszyć konkurs na majetek*¹²⁹.

Dalším ekvivalentem, který nepovažujeme za příliš zdařilý, je překlad termínu *dlužník*¹³⁰ ekvivalentem *bankrut*¹³¹. Slovo *bankrut* se opět v polském právním jazyce (aspoň v případě výše zmíněného zákona) nevyskytuje. Naopak důsledně se objevuje termín *dłużnik* nebo *upadły*, čehož by bylo dle našeho názoru dobré držet se i v překladu.

Autor používá k překladu termínu *společenská smlouva* dva různé výrazy: *umowa społeczna*¹³² a *umowa spółki*¹³³ dokonce v rámci jednoho paragrafu. Pokud nám tím autor chtěl dát na výběr, přikláníme se k druhé možnosti, poněvadž takový termín zná i *Kodeks spółek handlowych*.

Jako zdařilý překlad hodnotíme rozlišení termínu *zakládací listina*¹³⁴ jako *dekret założycielski* pro státní podnik, pro jiné podniky *zakladatelská listina* jako *świadcetwo założycielskie* a *zakladatelskou smlouvu* jako *umowa założycielska spółki*. Zde by bylo záhodno dále pracovat nad odlišením termínu *umowa założycielska spółki* a *umowa spółki* co by ekvivalent *společenské smlouvy*.

S rozlišením státních a nestátních podniků souvisí další kalka (v tomto případě trochu metonymická). Jedná se o termín *kmenový jmění*¹³⁵, kterým se označuje základní majetek státní společnosti. Překladatel se rozhodl pro termín *rdzenny majątek*¹³⁶. Přívlastek zde komentovat nechceme. Rádi bychom však připomněli, že v polském zákoně o státních společnostech se setkáváme s pojmem *mienie*, který bychom na tomto místě asi zachovali.

Autor doslovně přeložil také termín *motorové vozidlo*¹³⁷ jako *pojazd motorowy*¹³⁸. Polský zákon o silničním provozu takový termín nezná. Slovo

¹²⁸ § 381 odst. 2 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

¹²⁹ Art. 31a ust. 2 In *Kodeks handlowy Republiki Czeskiej*

¹³⁰ § 381 odst. 3 písm. a) zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník. [online]. [cit. 2012-08-12]. Dostupné z: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/obchzak/cast1.aspx>

¹³¹ Art. 31a ust. 3 pkt. a) In *Kodeks handlowy Republiki Czeskiej*

¹³² Ibidem: Art. 27a ust. 2 pkt. a)

¹³³ Ibidem: Art. 27a ust. 3 pkt. b)

¹³⁴ § 381 odst. 4 písm. c) zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

¹³⁵ Ibidem: § 36 písm. f) zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

¹³⁶ Art. 28 ust. 2 pkt. f) In *Kodeks handlowy Republiki Czeskiej*

¹³⁷ § 2 odst. 4 písm. zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

¹³⁸ Art. 5 ust. 4 In *Kodeks handlowy Republiki Czeskiej*

motor se ani nevyskytuje samostatně, ale jako část kompozita *motorower*. vhodným ekvivalentem by mohlo být užití termínu *pojazd mechaniczny* či *pojazd silnikowy*.

Termínem spíše účetním, který se ale rovněž vyskytuje v obchodním zákoníku, je také *vlastní zdroj* (v zákoníku v plurálu). Překladatel použil kalky *źródło własne*. Polská účetní norma však pracuje s termíny jako *kapitał własny* nebo *fundusze własne*. První termín jak v sg. tak v pl., druhý v plurálu. Navrhujeme je zachovat i zde, popřípadě je upřesnit dalším přívlastkem.

Termín, se kterým se rovněž setkáváme v normách obou zemí, se týká nekalé hospodářské soutěže. Existuje zde několik druhů, my však zmíníme jen ty, které jsou zajímavé z překladatelského hlediska. S termínem *klamavá reklama*¹³⁹ se v polských normách o boji proti nekalé soutěži nesetkáme. Překladatel se místo existujícího termínu *nieuczciwa reklama* i tak rozhodl pro kalku *kłamiwa reklama*¹⁴⁰. Stejným způsobem postupoval při překladu *parazitování na dobrém jménu*, což přeložil doslovně *pasozytowanie na dobrym imieniu*. S ekvivalentem *parazitování* jsme se nesetkali a považujeme jej za vhodnou kalku, *dobré jméno* bychom však nahradili a celé slovní spojení by mohlo znít *pasozytnicze wykorzystywanie renomy innej spółki*.

Přestože se v běžném jazyce můžeme setkat s výrazem *własność duchowa*¹⁴¹, v polském právu se operuje pouze s výrazem *własność intelektualna* ve stejném smyslu jako český výraz *duševní vlastnictví*.

Podobná situace je u slova *gwarancja*¹⁴², která je na jiném místě přeložena vhodněji jako *poręczenie*¹⁴³, což se shoduje s terminologií polského právního řádu. Slovo *gwarancja* má spíše význam *záruka*.

Kalkování je proces, který se netýká jen terminologie, ale podléhají mu také šablonovitá slovní spojení, což bylo naznačeno našim posledním příkladem v předešlém odstavci. Máme za to, že pokud neexistuje adekvátní slovní šablona v cílovém právním jazyce, pak nemá smysl tyto šablony kalkovat. Tato ustálená slovní spojení totiž mohou obsahovat slova, která by se v překladu mohla jevit

¹³⁹ § 44 odst. 2 písm. a) zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

¹⁴⁰ Art. 44 ust. 2 pkt. a) In *Kodeks handlowy Republiki Czeskiej*

¹⁴¹ Art. 5 ust. 2 pkt. In *Kodeks handlowy Republiki Czeskiej*

¹⁴² Art. 26 ust. 3 In *Kodeks handlowy Republiki Czeskiej*

¹⁴³ Art. 22 In *Kodeks handlowy Republiki Czeskiej*

jako příznaková, tzn. nehodící se k právnímu jazyku. Takovým příkladem budiž spojení *vykonávat funkci s péčí řádného hospodáře*¹⁴⁴ přeložené jako *pełnić funkcję ze starannością sumiennego gospodarza*¹⁴⁵.

V českém právním jazyce se také velmi často vyskytuje šablona *společně a nerozdílně*¹⁴⁶. V polském právním jazyce se naopak vyskytuje pouze výraz *solidarnie*. Překladatel se i přesto rozhodl přeložit tuto šablonu *solidarnie i niepodzielnie*¹⁴⁷.

Podobným otrockým překladem spojení *být v rozporu s dobrými mravy*¹⁴⁸ je konstrukce *działanie niezgodne z dobrymi zwyczajami*¹⁴⁹. V polských předpisech existuje analogická šablona *być sprzeczny z dobrymi obyczajami*, kterou bychom v tomto případě určitě použili.

Posledním příkladem je spovní spojení *klamavé označení zboží a služeb*¹⁵⁰, které bylo přeloženo doslovně jako *kłamiwe oznakowanie towaru i usług*¹⁵¹. Opět existuje šablona *opatrywanie towarów fałszywym lub oszukańczym oznaczeniem*, kterou bychom v tomto případě opět ponechali beze změny.

Na závěr tohoto odstavce bychom ještě rádi upozornili na chybný překlad termínu *živnostenské oprávnění*¹⁵², který zní v překladu *karta rzemieślnicza*¹⁵³. V polských dokumentech se však objevují slova jako *zezwoleńie, zgoda, licencja*. Ekvivalent by mohl být tedy vybrán z nich.

4.3 Beletrizace textu

Pojem z nadpisu jsme přiblížili v první kapitole (nahrazování slova jeho synonymy, aby byl text invenční po jazykové stránce). Beletrizace není žádoucí v žádných odborných překladech, a tím méně v právních. Beletrizace může na

¹⁴⁴ § 381 odst. 4 písm. d) zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

¹⁴⁵ Art. 31a ust. 4 pkt. d) In *Kodeks handlowy Republiki Czeskiej*

¹⁴⁶ § 10 odst. 2 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

¹⁴⁷ Art. 10 ust. 2 In *Kodeks handlowy Republiki Czeskiej*

¹⁴⁸ § 44 odst. 1 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

¹⁴⁹ Art. 44 ust. 1 In *Kodeks handlowy Republiki Czeskiej*

¹⁵⁰ § 44 odst. 2 písm. b) zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

¹⁵¹ Art. 44 ust. 2 pkt. b) In *Kodeks handlowy Republiki Czeskiej*

¹⁵² § 2 odst. 2 písm. b) c) zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

¹⁵³ Art. 2 ust. 2 pkt. b) c) In *Kodeks handlowy Republiki Czeskiej*

úrovni terminologické způsobit vážné problémy v porozumění, poněvadž právní jazyk by neměl obsahovat synonyma. S tímto předpokladem čtenář k četbě právního textu přistupuje. Některé příklady jsme již zmínil (náhrada jednoho termínu více termíny v případě *insolvenčního správce*).

Na úrovni terminologické jsme našli dva vážnější příklady užití synonym: jedná se o překlad termínů *podplácení* a *znevážení*¹⁵⁴. Tyto pojmy byly nejdříve přeloženy jako *przekupstwo* a *lekceważenie*¹⁵⁵, ale následně je nahradily výrazy *łapownictwo* a *zneważanie*¹⁵⁶. Čtenář samozřejmě při četbě pochopí smysl. Takové zákroky ale narušují soustředění na obsah a ztěžují porozumění, o což jde při četbě právního textu především.

4.4 Překlad textové struktury

Co se týká textové struktury, zde můžeme konstatovat, že se překladatel držel zásad ekvivalenčního překladu a přeložil pojmy označující jednotlivé textové celky funkčně a vhodně. Následující diagram názorně shrnuje, jaké ekvivalenty byly při překladu použity:

zákoník – kodeks

část – część

hlava – tytuł

díl – dział

paragraf(§) – artykuł

odstavec – ustęp (§)

písmeno – punkt

¹⁵⁴ § 44 odst. 2 písm. e) i f) zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

¹⁵⁵ Art. 44 ust. 2 pkt. e) a f) In *Kodeks handlowy Republiki Czeskiej*

¹⁵⁶ Art. 49 a 50 ust. In *Kodeks handlowy Republiki Czeskiej*

5 Závěr

Naše práce se pokusila čtenáři přiblížit v základních rysech charakteristické prvky právního jazyka ve srovnání s běžně užívanou formou jazyka spisovného a z toho plynoucí komplikace při překladu právních textů. Ukázalo se, že i když dva jazyky patří do jedné jazykové rodiny, neznamena to automaticky, že překlad mezi nimi bude jednoduchou záležitostí. Může to být dokonce naopak: podobné lexikum může často překladatele mást a způsobovat, že bude při překladu postupovat mechanicky. Vzniká tak nebezpečí, že se v překladu objeví nepřesná terminologie, bohemismy, popřípadě podobná slova, která v českém právním jazyce znějí neutrálně (protože se např. jedná o součást jazykové šablony), zatímco při doslovném překladu do polštiny mohou znít nevhodně až příznakově.

V komparatistické analýze terminologie v předešlé kapitole jsme nabízeli řešení překladu termínů, které jsme pocítovali jako nevhodně přeložené. Nabídka těchto termínů se zakládala na porovnání české terminologie s terminologií paralelních textů polských právních norem. Naše návrhy nejsou konečným řešením, ale pouze námětem k diskuzi o tom, jak by mohly jednou znít oficiální překladové ekvivalenty pojmů z oblasti obchodu a podnikání.

Na tomto místě bychom rádi připomněli, že i když byla poslední kapitola zaměřena na kritiku vybrané terminologie, neznamena to, že by na překladu nebylo co pochválit. Velká část ekvivalentů, jak je vidět i v glosáři, byla podle našeho názoru přeložena vhodně. Po formální stránce jsme také neobjevili vážnější nedostatky. Vzhledem k monumentálnímu rozsahu obchodního zákoníku i faktu, že je celý překlad dílem pouze jedné osoby, si překladatel zaslouží obdiv a uznání. Dále je třeba si uvědomit, že se jedná o pracovní verzi překladu, tzn. verzi, která má být diskutována a hodnocena. A právě proto, že se jedná o nám blízké téma obchodu, jsme se chtěli naší prací do této diskuze zapojit.

Překlad obchodní terminologie je totiž důležitý, protože pojmosloví z této oblasti tvoří základní slovní zásobu mezinárodních obchodních smluv mezi soukromými i státními organizacemi. A v současné Evropě bez hranic se dá předpokládat nárůst a zintenzivnění obchodních vztahů mezi Polskem a ČR.

Je tedy žádoucí, aby byla právní i právnická terminologie co nejjasnější a nejsrozumitelnější, a tak se předcházelo nedorozuměním nejrůznějšího druhu nebo i soudním sporům kvůli nejasnosti překladu smluv. Neporozumění zákonům dané země, které zapříčinily nejasné nebo nesrozumitelné překlady zákonů, mohou mít pro obchodní společnosti dalekosáhlé následky v podobě překročení zákonů a následných sankcí ze strany státu. Je tedy v zájmu všech, aby byla právnímu jazyku a jeho překladu věnována náležitá pozornost.

6 Použitá literatura

Literatura primární:

- *Kodeks handlowy Republiki Czeskiej. Pełne brzmienie ze wszystkimi zmianami wprowadzonymi do końca roku 2002.* P Firla, Edward. Ostrava: Czesko-Polska Mieszana Izba Handlowa, 2003, Art. 1-Art. 55.
- *Zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník. § 1- § 55* [online]. [cit. 2012-08-12]. Dostupné z: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/obchzak/cast1.aspx>
- *Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych.* Dz. U. z 2000 r. Nr 94, poz. 1037. [online]. [cit. 2012-08-12]. Dostupné z: <http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU20000941037&type=3>
- *Ustawa z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych.* Dz.U. 1981 nr 24 poz. 122. [online]. [cit. 2012-08-12]. Dostupné z: <http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU19810240122&type=3>
- *Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze.* Dz.U. z 2003r. Nr 60, poz. 35. [online]. [cit. 2012-08-12]. Dostupné z: <http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU20030600535&type=3>
- *Ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji.* Dz. U. z 2003 r. Nr 153, poz. 1503. [online]. [cit. 2012-08-12] Dostupné z: <http://isap.sejm.gov.pl/Download;jsessionid=EFB34A470B1A747FAA7AE337AB6621E5?id=WDU20031531503&type=3>
- *Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości.* Dz.U. 1994 nr 121 poz. 591. [online]. [cit. 2012-08-12] Dostupné z: <http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU19941210591&type=3>
- *Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym.* Dz. U. z 2005 r. Nr 108, poz. 908 z późn. zm. [online]. [cit. 2012-08-12]. Dostupné z: <http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU19970980602&type=3>

Literatura sekundární:

- BATMIŃSKI, Jeryz: *Styl potoczny*. In: *Współczesny język polski*. J. Bartmiński (ed.). Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2001, s. ISBN 83-227-1699-0.
- GAJDA, Stanisław: *Gatunkowe wzorce wypowiedzi*. In: *Współczesny język polski*. J. Bartmiński (ed.). Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2001, s. ISBN 83-227-1699-0.
- GIZBERT-STUDNICKI, Tomasz. *Edukacja językowa prawników*. In: MIODUNKA, Władysław. *Edukacja językowa Polaków*. Kraków: UNO, 1998, 136 s. ISBN 83-85618-39-2.
- GIZBERT-STUDNICKI, Tomasz. *Język prawny z perspektywy socjolingwistycznej*. Wyd. 1. Kraków: PWN, 1986, 139 s. ISBN 83-010-6963-5.
- GRZMIL-TYLUTKI, H.: *Gatunek jako kategoria społecznojęzykowa*. In: Ostaszewska, D. a J. Przyklenk. *Gatunki mowy i ich ewolucja*. Wyd. 1. Katowice: Wydawn. Uniwersytetu Śląskiego, 2000-2011. s. 34-35. ISBN 978-83-226-1992-8.
- HALLIDAY, M.A.K. *The Linguistic Sciences and Language Teaching*. London: Longmans, 1964. 322 s.
- HATIM, Basil a Ian MASON. *Discourse and the translator*. New York: Longman, 1990, xiv, 258 s. ISBN 05-820-2190-1.
- HLADIŠ, František: *Problematika českého jazyka v právu*. In: *Termina 1994. Sborník příspěvků z I. konference 1994*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. Pedagogická fakulta, 1994, s. 104-106. ISBN 8070838612.
- HLAVSA, Zdeněk: *Právní texty a jazyková poradna*. In: *Naše řeč* [online]. UJČAV ČR, 1996 [cit. 2012-07-28]. ISSN 0027-8203. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?vol=79#h3>
- HORÁLEK, Karel. *Pohádkoslovné studie*. Praha: SPN, 1964.
- INGARDEN, Roman: *O tłumaczeniach*. In: Rusinek, M. (red.). *O sztuce tłumaczenia*. Zakład im. Ossolińskich, Wrocław 1955, s. 163 n.

- JELÍNEK, Milan. Jazyk a jeho užívání. In: *Jazyk a jeho užívání: k životnímu jubileu profesora Oldřicha Uličného*. Praha: Univerzita Karlova, 1966, s. 240-249.
- KALINOWSKI, Stefan a Jerzy WRÓBLEWSKI. *Zagadnienia polskiej terminologii prawnej i prawniczej*. In: *Studia Prawno-Ekonomiczne*. Wrocław: Ossolineum, 1988. ISSN 0081-6841.
- KIERZKOWSKA, Danuta. *Tłumaczenie prawnicze*. Warszawa: Translegis, 2008. 200 s. ISBN 978-83-85430-93-3.
- KLEMENSIEWICZ, Zenon. *Przekład jako zagadnienie językoznawstwa*. In: Rusinek, M. (red.) *O sztuce tłumaczenia*. 1955, s. 88-97.
- KNITTLLOVÁ, Dagmar, Bronislava GRÝGOVÁ a Jitka ZEHNALOVÁ. *Překlad a překládání*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010, 291 s. Monografie (Univerzita Palackého). ISBN 978-802-4424-286.
- KOŘENSKÝ, Jan. *Juristická a lingvistická analýza právních textů (právněinformatický přístup)*. Praha: AV ČR, 1999. ISBN 80-200-0730-X.
- MALINOWSKI, Andrzej. *Polski język prawny: Wybrane zagadnienia*. Warszawa: LexisNexis, 2006. 306 s. ISBN 83-7334-561-2.
- NEWMARK, Peter. *A textbook of translation*. New York: Prentice-Hall International, 1988, xii, 292 s. ISBN 01-391-2593-0.
- PAWELEC, Radosław. *Zrozumiałość i poprawność składniowa tekstów prawnych a problem nominalizacji*. In: Niewiadomski, A., A. Mróz a M. Pawelec. *Współczesny język prawny i prawniczy*. Warszawa: Lingua Iuris, 2007. s. 71-76. ISBN 978-83-922116-6-2.
- PIENKOS, Jerzy. *Podstawy juryslingwistyki: język w prawie, prawo w języku*. Wyd. 1. Warszawa: Oficyna Prawnicza MUZA SA, 1999. ISBN 83-7200-492-7.
- PROPP, Vladimir Jakovlevič a Marcela Pittermannová a Hana Šmahelová, přeložil Miroslav Červenka. *Morfologie pohádky a jiné studie*. Vyd. tohoto souboru 1. Jinočany: H&H, 1999. ISBN 80-860-2216-1.

- TAYLOR, Christopher. *Which Translation for Which Text?* In: Gotti, M. a S. Šarčević. *Insights into specialized translation*. New York: P. Lang, 2006, s. 27-35. ISBN 08-204-8383-4.
- TOMÁŠEK, Michal. *Překlad v právní praxi*. 2. dopl. vyd. Praha: Linde, 2003, 143 s. ISBN 80-720-1427-7.
- WITOSZ, Bożena: *Interakcyjny model relacji gatunku i dyskursu w przestrzeni komunikacyjnej*. In: Ostaszewska, D. a J. Przyklenk. *Gatunki mowy i ich ewolucja*. Wyd. 1. Katowice: Wydawn. Uniwersytetu Śląskiego, 2000-2011. s. 23-31. ISBN 978-83-226-1992-8.
- Wojtak, M.: *Styl urzędowy*. In: *Współczesny język polski*. J. Bartmiński (ed.). Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2001, s. 155-171. ISBN 83-227-1699-0.
- ZIEMBIŃSKI, Zygmunt. *Metodologiczne zagadnienia prawoznawstwa*. Warszawa: PWN, 1974. 286 s.
- *Eur-lex. Europa.eu* [online]. 20/05/2011 [cit. 2012-08-07]. Dostępne z: http://eur-lex.europa.eu/SuiteLegislation.do?T1=V112&T2=V1&T3=V1&RechType=RECH_legislation&Submit=Szukaj
- *Polsko. SVAZ OBCHODU A CESTOVNÍHO RUCHU ČR. Pravidla pro volný pohyb služeb a svobodu usazování v EU* [online]. 2006 [cit. 2012-08-07]. Dostępne z: <http://www.socr.cz/images/prirucka/pdf/pl.pdf>
- *Zasady techniki prawodawczej*. Dz.U. nr 100, poz. 908. 2002. Dostępne z: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20021000908>

Příloha

Glosář

Český výraz/spojení slov:	Polský překlad:	Status termínu/spojení slov (neologismus/ekvivalent):
akcionář	akcjonariusz	E
apod.	itp.	
-li	o ile	
bez prodlení	bezzwłocznie	
bez zbytečného odkladu	niezwłocznie	
bydliště	miejsce zamieszkania	E
díl	dział	E
doměnka (mylná d.)	mniemanie (złudne m.)	
část	część	E
činit A (č. právní úkony pod jménem)	dokonywać A (d. czynności prawnych pod imieniem)	
činnost	czynność	
číslo (identifikačním č.)	numer (n. identyfikacyjny)	N (numer rejestracji)
člen	członek	
dbát A	przestrzegać A	
dědic	spadkobiorca	E
dlužník	bankrut	N (dlužník, upadły)
docházet k D	dochodzić do G	
dodatek (nástupnický d.)	uzupełnienie (przejmujące u.)	N
dodatek (s d., obsahovat d.)	dodatek (z d.), uzupełnienie (zawierać u.)	N
dopis (obchodní d.)	list (l. handlowy)	
dosáhnout (dosažení zisku)	osiągnąć (osiągnięcie zysku)	
dotčen Ins.	naruszony (n. poprzez A)	
dotčen (na svých právech čím)	doznać uszczerbku (w swych prawach wskutek czegoś)	
druh (d. podnikání)	rodzaj (r. działalności gospodarczej)	

družstvo	spółdzielnia	E
dřívější (d. jméno - u osob fiz.)	pierwotny (p. nazwisko - u os. fiz.)	
duševní (d. vlastnictví)	duchowy (własność d.)	N (własność intelektualna)
faktura	faktura	E
financování	finansowanie	
firma (obchodní f.)	firma (f. handlowa)	N (spółka handlowa)
fúze	fuzja	N (połączenie)
hlava	tytuł	E
hmotný (nehmotný)	materialny (niematerialny)	
hodnota (jmenovitá h. akcií)	wartość (w. nominalna akcji)	E
hodnota (majetková h.)	dobro (d. majątkowe)	
hodnota (penězi ocenitelná h.)	wartość (w. określona w pieniądzech)	
hromada (valná h.)	zgromadzenie (walne z.)	E
hromadný (h. hodnota)	zespołowy (sprawa z.)	
i když	pomimo, że; aczkolwiek	
jakož i	jak również	
jednání	postępowanie	
jednat (j. osobně/statutárním orgánem)	prowdzić działalność (p.d. osobiście/poprzez organ statutowy)	
jednat ("činit rozhodnutí")	pertraktować	
jméno (pod vlastním j./jménem G)	imię (we własnym im./ w im. G)	N (firma, pod własną firmą)
jmění (obchodní j.)	mienie (m. handlowe)	N
kapitál (vlastní/základní k.)	kapitał (k. własny/zakładowy)	E
klamavý	kłamiwy	
komanditista	komanditariusz	E
komplementář	komplementariusz	E
koncern	koncern	N
leđaže	chyba že	
likvidace	likwidacja	
listina (obchodní l.)	dokument (d. handlowy)	
listina (zakłádací l.)	dekret (d. załožycielski)	N (akt załožycielski)
listina (zakładatelská l.)	świadcetwo (ś. załožycielskie)	N (akt załožycielski)

lze + Inf	možna + Inf	
majetek (kmenový m.)	majątek (rdzenny m.)	N
majetek (obchodní/čistý obchodní m.)	majątek (m. handlowy/czysty m. handlowy)	N (aktywa netto)
materiální (nemateriální)	materialny (niematerialny)	
místo (m. podnikání)	miejsce (m. prowadzenia działalności)	N (stałe miejsce prowadzenia działalności gospodarczej)
mít (formu/právní následky)	posiadać (formę)/przynosić (następstwa prawne)	
mít + Inf (mod.)	powinien/-a/-o + bezok.	
mravy (dobré m.)	zwyczaje (dobre z.)	N (dobre obyczaje)
na základě	na zasadzie/na podstawie	
nabídka	подаж	E
nabýt (A čím)	stać się właścicielem (na podstawie G)	
nahlížet do G	mieć prawo wglądu do G	
náhrada (poskytnout n.)	odškodowanie (udzielić o.)	
nakládat Ins.	rozporządzać Ins.	
náležet k D	wchodzić w skład G	
namítat (n. neplatnost G)	podważać (p. ważność G)	
následek (právní n.)	następstwo (n. prawne)	N (konsekwencja prawna)
nástupce (právní n.)	następca (n. prawny)	E
návrh (n. na zápis)	wniosek (w. o wpis)	N (wniosek o rejestrację)
navzájem	nawzajem	
nedostatek (n. majetku)	niedobór (n. majątku)	E
neplatnost	nieważność	
neoprávněný	bezprawny	
nepřípustný	niedopuszczalny	
neuspět (n. ve sporu)	przegrać (p. spór)	
občanský (o. právo)	cywilny (prawo c.)	E
objednávka	zamówienie	
obchodní	handlowy	
obohacení (bezdůvodné o.)	uzyskana korzyść (bezsadnie u. k.)	

odečtení	odliczenie	
odpovídat (o. za A)	ponosić odpowiedzialność (za A)	
odpovědnost	odpowiedzialność	
odstavec	paragraf (§)	E
ohlášení	zgłoszenie	
ohrožování	zagrożenie	
okolnost (s přihlédnutím ke všem o.)	okoliczność (z uwzględnieniem wszystkich o.)	
oprávnění	uprawnienie	
orgán (statutární o.)	organ (o. statutowy)	E
osoba	osoba (o.	E
(fyzická/právníká/nástupnická právníká o.)	fizyczna/prawna/przejmująca o. prawna)	
osoba (o. třetí)	osoba (o. trzecia)	E
osobní	osobisty	
otázka	zagadnienie	
ověření	werifikacja	N (uwierzytelnianie)
ověřený (úředně o.)	zwerifikowany/uwierzytelniony (z./u. urzędowo)	
označování (o. zboží)	oznakowanie (o. towaru)	N (opatrywanie t.)
označovat (A jako A)	określać (A jako A)	
paragraf (§3)	artykuł (Art. 3)	E
parazitování na Msc	pasożytowanie na Msc.	N
peníze (v peněžích)	pieniądze (w formie peniężnej)	
platnost	ważność	
podepisovat A	podpisywać A	
podepisovat se	składać podpis	
podílet se L	uczestniczyć w L	
podnikání (p. v užití "činnost")	(prowadzenie G) działalność gospodarcza	E
podle	według	
podnik	przedsiębiorstwo	E
podplácení	przekupstwo/łapownictwo	E (przekupstwo)
pohledávka	roszczenie	E
pokud	dopóki	
pokyn	wskazówka	
poměr (právní p.)	stosunek (s. prawny)	E
porušování	naruszenie	

posoudit	osądzić	
potenciální	potencjalny	
použít A (ustanovení na právní poměry)	zastosować A (postanowienie wobec stosunków prawnych)	
povaha	charakter	
pověst (dobrá p.)	imię (dobre i.)	N
povinen (být p. udělat A)	mieć obowiązek (zrobienia G)/być zobowiązany do robienia G	
povolení	zezwozenie	
požadovat (A po kom)	domagać się (od G czego)	
právní (p. vztah)	prawny (stosunek p.)	
právnícký (p. osoba)	prawny (osoba p.)	
právo	prawo	
právo (vlastnické p.)	prawo (p. do własności)	N (prawo własności)
pro účely G	w świetle G	
prokázat A	udowodnić A	
prokura	prokura	E
prokurista	prokurent	E
prospěch (p. na úkor G)	korzyść (k. kosztem G)	
prostor	pomieszczenie	
prostředek (podat opravný p)	odwołać się do sądu	
prostředí (životní p.)	środowisko	E
prováděný (p. činnost)	prowadzony (p. czynność)	
provozování	funkcjonowanie	
provozovat A	zajmować się Ins.	
provozovat (část firmy)	eksploatować (część firmy)	
provozovna	warsztat/zakład	N
průmyslový (p. vlastnictví)	przemysłowy (własność p.)	
prvek	pierwiastek	
předchozí	wcześniejszy	
předchůdce (právní p.)	poprzednik (p. prawny)	E
předmět	przedmiot	E
předpis (právní p.)	przepis (p. prawny)	E
přejmout A	przejąć A	
překročil (p. rozsah předmětu)	przekroczyć (p. zasięg przedmiotu)	
překročit zmocnění	nadużyć upoważnienia	

přeměna	przekształcenie	E
převod (p. majetku)	przekazanie, przeniesienie (p. majątku)	
při (význ. "během"; "v souvislosti")	w czasie G/w trakcie G; w związku z Ins	
přihlížet k D	uwzględniać A	
připojit A	dołączyć A	
příslušet k D	należec do C	
příslušnost (k D)	przynależność (do G)	
přiznat v rozsudku	dać w orzeczeniu prawo (zrobienia G)	
právo (udělat A)	odziaływać (o. kłamliwie)	
působit (p. klamavě)	oddziaływanie (o. przepisów)	
působnost (p. předpisů)	kompetencje (pl. t.)	
působnost	rejestr (r. handlowy)	E
rejstřík (obchodní r.)	reklama (kłamliwa r./r. porównawcza)	E
reklama	podział	
(klamavá/srovnávací r.)	odróżniający się	
rozdělení	zakres/zasięg (zas. przedmiotu)	E
rozlišitelný	rozumieć się/być rozumiany	
rozsah (r. předmětu)	bilans	E
rozumět se	poręczenie/gwarancja	E (poręczenie)
rozhaha	naruszyciel	E
ručení	porządek (p. prawny)	E
rušitel	rozwiązywać A	
řád (právního ř.)	kierować się Ins.	
řešit A	samodzielny	
řídít se Ins.	zbiór (z. dokumentów)	E
samostatný	Dziennik Ustaw (Dz.U.)	E
sbírka (s. listin)	wykaz (publiczny w.)	
Sbírka zákonů (Sb.)	podjąć uchwałę (o L)	
seznam (veřejný s.)	zebranie (z. założycielskie)	E
schválit A	siedziba	E
schůze (ustavující s.)	rzeczywisty	
sídlo	połączenie	E
skutečný	służyć (do G/celowi)	
sloučení	jednostka (j. organizacyjna przedsiębiorstwa)	
sloužit (k D/k účelu)		
složka (organizační s. podniku)		

složka (s. podnikání)	element (e. działalności gosp.)	E
složka (s. sbírky listin)	fascyкул (f. zbioru dokumentów)	E
smlouva (společenská/zakladatelská s.)	umowa (u. społeczna/założycielska)	N (umowa spółki)
smrt	zgon	E
smysl (v právním s.)	sens (w s. prawa)	
soubor	zbiór/suma	
současný	równoczesny	
součást	część składowa	E
soud (rejstříkový s.)	sąd (s. rejestrowy)	E
souhlas (výslovný s. k C)	zgoda (wyraźna z. ku C)	
soulad (být v s. s dobrými mravy/v s. s čím)	zgoda (być zgodny z dobrými zwyczajami/zgodnie z czymś)	N (nie być sprzeczny z dobrými obyczajami)
soustavný	systematyczny	
soutěž (nekalá/hospodářská s.)	konkurencja (nieuczciwa/gospodarcza k.)	E
soutěžitel	konkurent	E
související	związany	
souvislost (v souvislosti s čím)	związek (w związku z czymś)	
splacen (být zcela s.)	spłacony (zostać w pełni s.)	
splnit závazky	wypełnić zobowiązania	
splynutí	spłynięcie	N
spočívat na	opierać się (na)	
společně a nerozdílně	solidarnie i niepodzielnie	E (solidarnie)
společník	wspólnik	E
společnost (akciová s.)	spółka (s. akcyjna)	E
společnosti (komanditní s.)	spółka (s. komandytowa)	E
společnost (s. s ručením omezeným)	spółka (s. z ograniczoną odpowiedzialnością)	E
společnost (veřejná obchodní s.)	spółka (jawna s. handlowa)	E
správce (nucený s.)	zarządca (z. przymusowy)	E
správce (s. insolvenční)	zarządca (z. wyrównawczy)	E (syndyk, kurator)
stanovit (zákon s.)	postanawiać (ustawa p.)	

stanovy	statut	E
stav (závadný s.)	stan (niewłaściwy s.)	E
stejnopis	duplikat	E
strana (na straně)	strona (po stronie)	
styk (hospodářský s.)	kontakt (k. gospodarczy)	
svěřovat A komu	powierzać A komu	
tajemství (obchodní t.)	tajemnica (t. handlowa)	E
tento (t. zákon)	niniejszy (n. ustawa)/owy (przy ponownym wskazywaniu)	
těžení (t. z dobré pověsti)	ciągnięcie (c. korzyści z dobrego imienia)	
účast (majetková ú.)	udział (u. majątkowy)	E
účel (za účelem čeho/pro účely (zákona)/sloužit účelu)	cel (celem czegoś/dla celów (w sensie czegoś)/służyć celowi)	
účet (na čí ú.)	rachunek (na czyj r.)	E
účinný (být ú. od)	wchodzić w życie (od momentu)	
údaj	dane (pl.t.)	
udělit A komu	udzielić G komuś	
úkon (právní ú.)	czynność (cz. prawna)	E
ukládat (právo u. komu zápis do D)	nakładać (prawo n. na kogoś obowiąze D)	
umístění	lokalizacja	
uplatňovat A (u. co vůči komu)	stosować B (s. coś wobec komuś)	
upravovat	regulować	
upravený (zákonem u.)	uregulowany (ustawą u.)	
určený (k D)	przeznaczony (do G)	
určitý	określony	
usnesení	uchwała	E
uspokojit (u. zájem)	zaspokoić (z. interes)	
ustanovení (všeobecná u.)	przepis (p. ogólne)	E
ustanovení (úvodní u.)	postanowienie (p. wprowadzające)	E
ustanovení (základní u.)	postanowienie (p. podstawowe)	E
utajen (být u)	trzymany w tajemnicy	
uvádět A (u. údaje)	podawać A (p. dane)	

uvedený	wymieniony	
území	terytorium	E
užívat A	używać A	
v případě G	w wypadku G	
v souvislosti s Ins.	w związku z Ins.	
vázán (být v. vůči D čím)	wiązany (być wobec D czym)	
vedoucí	kierownik	
věc (v. hromadná)	sprawa ("abstr." s. zespolowa)	
věc (movitá/nemovitá v.)	rzecz (r. ruchoma/nieruchoma)	E
veškerý	wszelki	
vlastní	własny	
vlastnictví (duševní v.)	własność (w. duchowa)	N (własność intelektualna)
vlastnictví (průmyslové v.)	własność (w. przemysłowa)	E
vozidlo (motorové v.)	pojazd (p. motorowy)	N (pojazd silnikowy/mechaniczny)
vůle (souhlasný projev v./podle v)	wola (zgodna w./zgodnie z w.)	
vzhledem (v. k povaze G)	z uwagi (z u. na A)	
vznikat (jak? čím/při čem: např. podnikání)	powstawać (na skutek czegoś/w czasie czegoś)	
vztah (obchodní závazkové v.)	stosunek (s. wynikający z zobowiązań handlowych)	
vztahovat se k D	odnosić się do G	
vztahovat se na A	dotyczyć G	
vyhlásit (v. co ve Sbírce zákonů)	ogłosić (o. B w Dzienniku Ustaw)	
vyhovět D	przyznać rację D	
vykazovat	wykazywać	
výroba (zemědělská v.)	produkcja (p. rolnicza)	E
výslovně	wyraźnie	
vyvlastnit	wywłaszczyć	E
vyžadovat A (k čemu)	wymagać A (do czegoś)	
zadostůčinění (přiměřené z.)	zadośćuczynienie (stosowne z.)	E
zahrnovat A	zawierać A; obejmować A	

zájem (majetkový/veřejný z.) zajišťovat A zakázaný (být zakázáno) základ (na základě)	interes (i. majątkowy/publiczny) zapewniać A zabroniony (zabroniono)	E
zákon zákon (pokud ze zákona nevyplývá něco jiného) zákoník založit A (být) zaměnitelný (s čím) zánik (z. společníka) zanikat zaniknout (čím)	podstawa/zasada (na podstawie/zasadzie) ustawa/kodeks ? ustawa (o ile ustawa nie określa czegoś w inny sposób) kodeks powołać A do życia (być) mylony (z czymś) zanik (z. wspólnika) zanikać zostać rozwiązany (poprzez coś)	E
zápis (do obchodního rejstříku) zápis (notářský z.) zapsán (být zapsán do čeho/v čem) zapsat (být zapsaný v o. rejstř./do evidence) zapsat (koho pod jakým názvem do obch. rejstř.) zástupce zatěžovat A zatížení (z. majetku) závazek (obchodní z.)	wpis (do rejestru handlowego) zapis (z. notarialny) notowany (być n. w czymś) wpisać (być w. do rejestru/zarejestrowany w ewidencji) wpisać (kogoś pod jakąś nazwą do rej. handl.) przedstawiciel obciążać A obciążenie (o. majątku) obowiązek/zobowiązanie (zobowiązanie handlowe) wynikające z zobowiązań	E E E E (obowiązek)
závazkový závěrka (řádná/mimořádná/kons olidovaná účetní z.) závod (odštěpný z.)	zamknięcie (zwyczajne/nadzwyczajne/kon solidowane z. rachunków) zakład (z. odłączony)	E E

záznam (účetní z.)	zapis (z. księgowy)	E
zbývající	pozostały	
zcizovat A	zbywać A	
zdědit	odziedziczyć	
zdroj (vlastní z.)	źródło (ź. własne)	
zemědělský	rolniczy	
zisk	zysk	E
zlehčování	lekceważenie, zneważanie	N
změna	zmiana	
zmocnit A (dělat co/k čemu čím)	upoważnić BA(do czegoś poprzez coś)	E
značka (spisová z.)	znak (z. wpisowy)	E
znalec	rzecoznawca	E
znění (platné úplné z.)	brzmienie (ważne i pełne b.)	E
zpráva (výroční z., z. auditora)	sprawozdanie (s. roczne/audytora)	E
zpravidla	z reguły	
způsobilost (právní z.)	zdolność (z. prawna)	E
způsobit (z. škodu)	wyrządzić (w. szkoda)	
zrušení	rozwiązanie	
zůstavitel	spadkodawca	E
zvláštní	odrębny	
zvyklost	zasada	
žádost (na ž.)	żądanie (na żądanie)	
žalobce	oskarżyciel	E

Vysvětlivky:

G - genitiv

D - dativ

A - akuzativ

L - lokál

Ins. - Instrumentál

Anotace

Práce se zabývá specifikací právní polštiny se zaměřením na prvky, které jsou podstatné z hlediska překladu. Problematika překladu je nahlížena z perspektivy komparace terminologie originálu a paralelních textů i komunikačních situacích, v nichž originální právní texty i jejich překlady vznikají.

Annotation

The study focuses on the specific features of Polish language of law. It describes the elements that need to be taken into consideration while translating this kind of texts. The process of translation of the language of law is analysed by the method of comparison the terminology of the original and its translation. The comparison of the specific communication contexts are also included.